

Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity
v Českých Budějovicích

katedra pedagogiky a psychologie

Loutka v Mateřské škole
bakalářská práce

Markéta Švaříková

vedoucí bakalářské práce

Mgr. Eva Svobodová

České Budějovice
2007

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce, Mgr. Evě Svobodové, za rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále děkuji panu Ivanu Anthonovi, za zapůjčení literatury a za jeho čas věnovaný rozhovoru týkajícího se mé práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „*Loutka v mateřské škole*“ vypracovala samostatně a použila prameny a literatury, které cituji a uvádím v seznamu.

30.3.2007 v Českých Budějovicích

Podpis.....

Anotace

Loutka v mateřské škole

Cílem mé práce je navrhnout využití loutek při vzdělávání předškolních dětí v současné mateřské škole.

Teoretická část je zaměřena na historii užití loutek v mateřské škole a zabývá se požadavky na vzdělávání předškolních dětí definovanými *Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání* ve vztahu k použití loutek v současných podmínkách mateřské školy. Nahlíží na loutku jako artefakt, který své uplatnění nachází při činnostech řízených učitelkou i při interaktivní hře.

Praktická část je tvořena manuálem pro užití loutek v prostředí mateřské školy a výzkumem využití loutek v mateřských školách.

Annotation

Puppet in a nursery school

Objective of my work is to propose the use of puppets in education of pre-school children in the present-day nursery school.

The theoretical part is aimed at the history of use of puppets in nursery school and it deals with the requirements of education of pre-school children specified by *Framework Educational Programme for Pre-school Education* and with research of use of puppets in nursery schools. It takes a puppet as an artefact finding its use in activities controlled by a teacher even during an interactive play.

The practical part is formed by a manual for use of puppets in a nursery school environment related to the use of puppets in present conditions of a nursery school.

OBSAH

Úvod	6
1. Teoretická část	
1.1 Historie loutkového divadla v mateřské škole	8
1.2 Působení loutkové hry na dítě v mateřské škole.....	9
1.3 Tvořivá hra dětí na divadlo.....	12
1.3.1 Hra čtyřletých dětí.....	13
1.3.2 Hra pětiletých dětí.....	13
1.3.3 Hra šestiletých dětí.....	13
2. Druhy loutek a jejich užití	14
2.1 Loutky a rekvizity.....	17
2.2 Loutky a hudba.....	17
3. Výběr a druhy her	18
3.1 Druhy her podle obsahu.....	19
3.2 Druhy her podle formy.....	20
3.3 Improvizovaný výstup s loutkou.....	21
4. Loutkové divadlo a osnovy výchovné práce před vznikem Rámcového vzdělávacího programu	21
4.1 Rozumová výchova.....	23
4.2 Mravní výchova.....	24
4.3 Pracovní výchova.....	24
4.4 Tělesná výchova.....	24
4.5 Estetická výchova.....	25
5. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání ...26	
5.1 Klíčové kompetence.....	27
5.2 Estetické požadavky na loutku v mateřské škole.....	33
2. Praktická část	34
2.1 Cíl a použitá metoda.....	34
2.2 Problémové okruhy a stanovení hypotézy.....	34
2.3 Popis použité metody.....	35
2.4 Výzkumná část a vyhodnocení použitého dotazníku.....	38
2.5 Manuál.....	44
2.5.1 Adaptace dětí do mateřské školy.....	44
2.5.2 Vytváření, osvojování a dodržování pravidel třídy.....	48
2.5.3 Poznávání kulturních tradic jiných národů.....	51
2.6 Ověření manuálu v praxi.....	52

3. Závěry výzkumu.....	59
Závěr.....	60
Seznam použité literatury.....	61
Přílohy.....	62

Úvod

Když se řekne loutkové divadlo, mnozí si jistě vybaví vzpomínky na své dětství. Jsem přesvědčená, že loutka k dětství neodmyslitelně patří. Pod pojmem loutka si každý představíme něco jiného. Někdo svého plyšového medvídka či panenku, jiný veselého kašpárka a další maňáska, který za pomoci našich rukou ožívá.

V mateřských školách má loutkové divadlo své nedílné místo. Loutka si k dítěti snáze najde cestu a může ho zaujmout, rozvíjet, být jeho kamarádem i společníkem. Loutka má význam nejen z hlediska pedagogického, ale i z hlediska psychologického. Dokáže upoutat dětskou pozornost, dítě se tak mnohem rychleji zbavuje pocitu strachu či trémy. Loutce svěří dítě své problémy, přehraje si situace, které jsou pro ně jen těžko řešitelné, bere ji jako dobrého kamaráda. V současné době dochází v mateřských školách spíše ke stagnaci *použití loutek*, a možná právě proto bych chtěla upozornit na to, jak můžeme loutku využít v široké škále činností.

Ve své práci se nejprve zaměřuji na historii loutek v mateřské škole. Loutkové divadlo i loutka sama o sobě prošly určitým vývojem. Od improvizovaných výstupů s panenkami a hračkami se přešlo k marionetám, ale v současné době se využívá nejvíce loutek spodových, tedy maňásků.

Loutky mohou být výbornými pomocníky při formování dětské osobnosti. Loutkové divadlo totiž navazuje na nejpřirozenější dětskou činnost a tou je hra. Na mateřských školách se nejvíce užívá improvizace, která je vlastně také hrou. Hrou dospělého s loutkou a současně s dítětem. Dospělý skrytý za loutkou nabízí dítěti hru, která je příjemná pro obě strany. Pro dítě svou bezprostředností, pro dospělého množstvím záměrů, které mu může pomoci při vzdělávání dítěte pomoci naplňovat a pro oba pak radostí a uspokojením ze hry, které přináší na obě strany. Improvizace by se na první pohled mohla zdát velmi jednoduchá, ale ze své zkušenosti již vím, že má mnohá úskalí a je mnohdy tou nejsložitější volbou.

Dříve se v mateřských školách užívalo Programu výchovné práce pro jesle a mateřské školy, který dělil obsah vzdělávání do výchovných složek. Avšak dnes pracujeme

s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání, který se snaží dovést učitelky k tomu, aby co možná nejvíce propojovaly všechny činnosti a záměry tak, aby předškolní vzdělávání vytvářelo jeden celek propojený se životem a nacházející v něm uplatnění formou výstupů, tedy klíčových kompetencí, které si dítě v době pobytu v MŠ osvojí.

Záměrem mé práce je zmapovat historii použití loutek v mateřské škole a navrhnout co možná nejrozmanitější možnosti použití loutek při vzdělávání předškolních dětí v současné mateřské škole v podmínkách vymezených Rámcovým programem pro předškolní vzdělávání.

V praktické části své práce jsem navrhla a vytvořila dvě loutky. Chlapce bílé pleti a dívku pleti tmavé. K nim jsem vytvořila manuál pro jejich užití v prostředí mateřské školy. V manuálu se zabývám cíli vyplývajícími z RVP PV, především problémem adaptace dětí do mateřské školy, přizpůsobením se dennímu režimu, osvojováním a dodržováním pravidel třídy a také poznáváním kulturních tradic jiných národů.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Historie loutkového divadla v mateřské škole

V dnešní době snad již není mateřská škola, kde by se nehrálo loutkové divadlo, nedojížděly do ní profesionální či poloprofesionální soubory nebo nedocházely děti za loutkami do divadla ve městě. Loutkové divadlo pomáhá připravit ve škole takové prostředí, do kterého děti přicházejí s chutí a cítí se v něm dobře. Vždyť divadlo tímto zdrojem radosti skutečně je. Není divu, že v mateřské škole zdomácnělo. Je však zajímavé, že si cestu do škol razilo už v době, kdy u nás loutkářství pouze živořilo na scénách pouťových loutkářů.

Za uvedení loutkového divadla do mateřských škol a jeho využití k pedagogickým účelům vděčíme ředitelce 1.mateřské školy v Praze – Karlíně, Ludmile Tesařové. Ludmila Tesařová narozena 24.12.1857, pocházela z učitelské rodiny a možná především to, ovlivnilo její životní dráhu učitelky a později také ředitelky mateřské školy. Její otec pracoval jako učitel na učitelském ústavu v Praze – Budči. Také matka byla pedagogicky činná. Ludmila Tesařová nastoupila v roce 1876 na 1. mateřské škole v Karlíně k řídící učitelce Boženě Studničkové, která se později rovněž zabývala loutkovým divadlem. Ludmila Tesařová se intenzivně věnovala práci pro rozvoj mateřského školství. Po odchodu Boženy Studničkové na mateřskou školu u Sv. Havla se stala ředitelkou. Jako ředitelka zde působila dalších 30 let, tedy až do roku 1913, kdy odešla do důchodu.

Na samém počátku své školní praxe hrála jen improvizované výstupy s panenkami a různými hračkami. V roce 1884 na škole zřídila první loutkovou scénu. Jednalo se o scénu marionetovou. K tomu použila vesměs vlastních prostředků. Maňásků používala také, ale ne tolik jako marionet.

Velkou většinu své práce věnovala právě dětem. Napsala pro ně spoustu pohádek i básniček a zřídila pro ně divadlo. Byla jim určena karlínská loutková scéna, která dostala název „*Dětem pro radost*“. Ludmila Tesařová se o její založení zasloužila a dokonce zde dlouhá léta hrávala. Její zásluhou vychází sbírka divadelních her „*Dětské loutkové divadlo*

pro školu i dům.“ Velkou část těchto spisů také sama sepsala. Odráží se zde velká znalost dětí, pochopení jejich světa a určitá citová pohoda.

Ludmila Tesařová pořádala různé přednášky, aby tak mohla předávat své zkušenosti ostatním učitelkám, ale také psala články, které byly publikovány v „*Loutkáři*“ a také v příloze učitelského časopisu „*Škola mateřská*“. Základním požadavkem je pro ni znalost dítěte. Říká: „Kdo hraje maličkým dětem, musí se k nim sklonit, vžít se do jejich myšlení a cítění. Děti nejsou jen cílem, ale jsou především východiskem.“¹

Její vliv byl velice příkladný, proto dlouho nezůstal bez odezvy. Zájem o loutkové divadlo byl tak silný, že se brzy začal šířit i na další mateřské školy. Na činnost Ludmily Tesařové začaly navazovat další a další nadšené učitelky. Můžeme jmenovat například Miluši Škodovou nebo Idu Jarníkovou.

Původně se v mateřských školách hrávalo jen závěsnými loutkami. Během času se tento způsob hraní opouští a přechází se k loutkám spodovým – maňáskům. Hraní s maňásky je jednodušší, pohyblivější a snadněji se s nimi improvizuje.

Loutkové divadlo prošlo určitým vývojem. Je absurdní, že vrchol jeho vzestupu nastal v době nejhlubší totality, kdy dokonce existoval studijní obor na DAMU, ve kterém se vyučovala specializace. I dnes by mělo být nepostradatelným prostředkem ve výchově nejen v mateřských školách, ale, bohužel, tomu tak není.

1.2 Působení loutkové hry na dítě v mateřské škole

Dá se tedy říci, že loutky přispívají k radostnému životu dětí v kolektivu, především svým optimistickým charakterem, který silně působí na city a má veliký vliv na utváření etnických a společenských vztahů. Loutky napomáhají při formování osobnosti dítěte. Působí hravou formou, navazují na nejpřirozenější činnost – hru. Oživená loutka dokáže upoutat pozornost dítěte, vyvolává aktivitu a vybudovává s ním úzký kontakt. Nenásilnou formou tak dokáže motivovat dítě k plnění vyžadovaných úkonů, jelikož to od něho chce jeho oblíbená loutka.

¹ Smutná, M.: *Loutkové divadlo v mateřské škole*. SPN, Praha 1962, str. 11

Práce s loutkami v mateřské škole se od činnosti loutkového divadla odlišuje nejen svým konkrétním cílem, který vychází z potřeb a také prostředí konkrétní mateřské školy, ale také charakterem diváků a osobností hrající učitelky. Je zde tedy stálý kolektiv diváků, který se nemění. Děti jsou nám blízké, známe je a víme, jak na koho působit. Při hře tak můžeme reagovat na podněty dětí. Můžeme se též obrátit na jednotlivce, zdá-li se nám to vhodné. Při představení se můžeme obrátit i k některým problémům, které lze touto cestou lépe vyřešit.

Divadlo není jen zábavou, ale je součástí promyšleného výchovného plánu. Učitelka vkládá práci s loutkou do programu tehdy, chce-li zesílit zájem dětí o určitý jev.

Loutka upoutává dětskou pozornost, děti se začínají soustředit. Zvýšený zájem dětí pomáhá učitelce především v situacích, kdy se na děti klade požadavek, který není dostatečně přitažlivý a k jehož zvládnutí se musí vyvinout určité úsilí.

Loutka nachází uplatnění také tam, kde se potřebuje vzbudit zájem o návyk, který se slovním připomínáním vypěstovává velmi obtížně. Samo o sobě a pouhým jedním vystoupením loutka návyk nevypěstuje. I když při plnění běžných požadavků vytváří radostnou náladu. Je prostředkem, které tyto návyky pomáhají vytvářet.

Velkou předností divadla v mateřské škole je, že máme možnost výběru her pro určitý věk dětí. Velký rozdíl je mezi dítětem tříletým a šestiletým. Pokud bychom sledovali při divadelní hře současně mladší i starší děti, viděli bychom rozlišnost chování. Malé děti vyrušují a někdy ani hru nesledují, zatímco starší děti se baví dobře. Jsou-li zaujaté děti malé, obvykle se děti starší pošťuchují a hra je nebaví. Proto je důležité ke každé věkové skupině přistupovat tak, aby hra odpovídala jejich psychické vyspělosti. Záleží zde především na kvalitě hraného představení a na kvalitách a zkušenostech hrajícího. Dobré divadlo dokáže zaujmout malé i velké diváky. Mělo by se v něm objevit pro každého něco. Pro malé podívaná a akce, pro velké slovní humor a kognitivní aktivity.

Vladimír Leština uvádí: „Pramenem hereckého umění je také komediálnost, jinak řečeno smysl pro zvýšenou dramatičnost ve všem, co se na jevišti odehrává. V každém herci by se měla uvolnit touha, aby se na divadle především něco dělo, aby se jenom

nepovídalo. Aby všechno, co předvádíme, kypělo vzrušením. Aby divák byl do hry vtažen, aby spolehlivě došlo ke kontaktu, k vybití jiskry mezi jevištěm a hledištěm.“²

Komediální herecký projev předává divákům myšlenku zábavně, přitažlivě, ale přitom lehce. Herec komediant se nemusí nijak pitvořit, miluje pohyb, dovednost, má rád legraci a jde mu především o to, aby se divák bavil. Ve svém projevu tak zdůrazňuje určité pasáže, věty, myslí na uplatnění zvuku, hudby, využívá světla či vlastního stínu. Dá se tedy říci, že hraje vším, co se mu nabídne, aktivizuje sebe i prostředí, v němž hraje. Aktivní hra je nutným předpokladem celkové herecké zdatnosti.

„Citlivý loutkář nachází potěšení v hrátkách s nejrůznějšími materiály, s všelijakými předměty, se vším, co mu přijde do ruky. Vychází při tom z přirozených vlastností těchto věcí: co je kulaté, bude se především kulit, co je kovové, hřmotí; souměrné tvary můžeme roztáčet; hladké věci klouzají; lehké se pohnou už pouhým dechem.“³

Při přípravě představení bychom si měli uvědomit, jakou formu hry chceme zvolit. Bude-li se jednat o typické představení na jevišti s dětmi jako publikem nebo o výstup uprostřed klubka zúčastněných dětí.

Důležité je také přihlédnout k délce představení. Čím menší děti máme ve třídě, tím jednodušší by hra měla být. S postupným vývojem dětí můžeme nároky kladené na ně zvyšovat.

Typickým znakem hry je **obměňování**, tedy **variace**. Pramení z naší chuti opakovat úspěšný nápad, ale pokusit se ho alespoň v něčem zahrát nově a odlišně. Opakováním dovést diváka k jisté představě, ale pak ji porušit a diváka tím překvapit. Můžeme se tak přesvědčit o velké, téměř nepřeberné zásobě možností a kombinací.

² Leština, V.: *Hrajeme si loutkové divadlo*. Portál, Praha 1995, str. 40

³ Leština, V.: *Hrajeme si loutkové divadlo*. Portál, Praha 1995, str. 14

1.3 Tvořivá hra dětí na divadlo

V mateřské škole si můžeme každý den ověřit, že hra je nejpřirozenější činností dětí, podporuje jejich duševní i tělesný rozvoj.

Avšak nestačí dát dítěti jen dostatek hraček, místo a čas pro hru, musíme jim poskytnout podklady, z nichž by mohly náplň hry čerpat. To, co děti kolem sebe pozorují, poznávají, dovednosti, které získávají, to vše se odráží v jejich hře.

Když se děti ráno v mateřské škole scházejí, většinou si hrají na to, co na ně z okolí nejvíce zapůsobilo: na rodinu, na obchod, na školu, na vše zajímavé a k čemu našly citový vztah.

Děti navštěvující loutkovou představení nebo sledující hru loutek v mateřské škole si touží obnovit svoje zážitky. Činí tak v tvořivých hrách s divadelním námětem.

Dětské hraní není jen oblíbenou zábavou, ale i mnohostranným výchovným prostředkem. Učí děti aktivnímu tvoření.

Při hře se děti učí plynule mluvit, formulovat své myšlenky do vět, snaží se vyjádřit své pocity a zážitky. Rozvíjí se také jejich schopnost přetvářet své znalosti a užívat je v praktických situacích.

Mladší děti nemusí mít ke své hře pravé loutky, mohou je nahradit různé předměty, které podle potřeby mění svou funkci. S přibývajícím věkem nároky dětí stoupají. Touží po tom přiblížit hru opravdovému divadlu. Děti si staví improvizovaná jeviště ze stolů, židlí, krabic či velkých stavebnic. Kulisy a různé rekvizity si mohou také samy namalovat, vymodelovat nebo vystříhat.

1.3.1 Hra čtyřletých dětí

Projev nejmladších dětí je tím nejprimitivnějším. Jedná se o pouhé pohybování loutkou nebo jakýmkoliv předmětem, který loutku dokáže nahradit. Slovní doprovod je minimální. Divadlo u malých dětí vlastně divadlem není, jelikož mu chybí důležitá složka a tou je divák. Dítě však diváky nepostrádá, hraje jen pro sebe a baví se samotným pohybem loutky. Hra není kolektivní, uspokojuje jen hrající si dítě. Mezi třetím a čtvrtým rokem má dítě ještě málo zkušeností, a proto i málo požadavků.

1.3.2 Hra pětiletých dětí

Na vyšším vývojovém stupni pak můžeme vidět hru, která je již divákům určena. Tady se pak dá již mluvit o hraní divadla neboť přibyl divák jako protiklad k hrajícímu. Začíná se zde něco dít, hra má děj, i když je velmi jednoduchý. Děj je vyvolán vnějšími vlivy, loutkami a vyrobenými rekvizitami. Hru doprovází slovní projev, který ovšem působí dětem značné obtíže. Přesto má velký význam v rozvoji řeči. Dítě se učí ovládat svůj hlas a užívat jej i jinak než jen v hovorové běžné řeči. Hra ve skupině děti sblížuje a pomáhá jim vytvářet správné vztahy.

1.3.3. Hra šestiletých dětí

Šestiletým dětem už nestačí jen hrát to, k čemu loutky mají, ale předem si určují o čem hrát chtějí, bez ohledu na jejich možnosti. Hra má tedy předem stanovený záměr a snaha dětí směřuje k jeho dosažení. Také loutky, kulisy a rekvizity vybírají a vyrábějí tak, aby bylo možné vytyčený cíl splnit. Hra nabývá tvořivé povahy. Pracuje zde především fantazie čerpaná ze zkušeností, kterých má šestileté dítě už větší zásobu. Děti se snaží více přiblížit skutečnému představení. Při hře řeší děti různé situace, při kterých musí pohotově reagovat a které je nutí užívat logického myšlení. Tím, že mluví za někoho jiného, zbavují se snáze zábran, které vznikají při veřejných vystoupeních. Ve hraní se děti střídají, aby měly možnost postupného uplatnění.

„Vidíme, že hraní divadla dětmi má v mateřské škole značný význam pro rozvoj osobnosti dítěte. Hlavní úlohu má ovšem učitelka, která děti vede.“⁴

⁴ Smutná, M.: *Loutkové divadlo v mateřské škole*. SPN, Praha 1962, str. 36

K ovlivňování dětských her je zapotřebí jemného pedagogického taktu. Učitelka by neměla omezovat svobodné projevy dětského myšlení a měla by dát dětem dostatek volnosti k emocionálnímu vyjádření. Zásah by měl být jen málo znatelný. Vnucuje-li dětem své rady, ztratí jejich projev okouzující samozřejmost a zabrání dětem ve spontánnosti, která je nezbytná pro rozvíjení tvořivé činnosti.

Zájem o tvořivou činnost udává dítěti směr jeho snažení a jednání. Pomáhá při nalézání správného postoje k životu ve věku, kdy na něho doléhají nežádoucí vlivy, dokáže svou energii využít ve prospěch dobré věci. Děti získávají předpoklady k tomu, aby dokázaly nalézt náplň k vlastnímu celoživotnímu zájmu. Hra s loutkami je jedním z prostředků, který tomu napomáhá.

2. Druhy loutek a jejich využití

Loutka by neměla být napodobeninou ani zdrobnělinou lidské postavy, ale především její stylizací tedy zjednodušením. Loutka by měla být čitelná a pro diváky srozumitelná. Při její tvorbě se užívá jak tvarová, tak barevná stylizace. Loutka má ve výsledku působit jako celek. Než tedy začneme loutku vytvářet, je důležité si ji nakreslit zepředu i z profilu.

Druhy loutek

Loutky dělíme do dvou hlavních skupin. Základním kritériem je to, jak loutky vodíme:

- závěsné loutky – marionety => vodič je nad loutkou a ovládá ji pomocí nití na tzv. vahadle, někdy mohou být dlouhé až tři metry;
- spodové loutky => jsou vedeny ze zdola, hodí se velmi pro práci v mateřské škole.

Rozhraní mezi spodovými a závěsnými loutkami tvoří JAVAJKA. Jedná se o loutku hůlkovou, která navazuje na loutky plastické i plošné.

Spodové loutky dělíme:

- improvizované
- plošné
- prstové

Improvizované loutky si můžeme vyrobit sami. Jsou to například:

- *pěst'ové loutky* – hlavičku vytvoříme sevřením ruky v pěst a různá poloha nám umožní měnit charakter.
- *dlaňové loutky* – vytvoříme různou polohu dlaně, vhodné pro sólové výstupy.
- *rukavicové loutky* – na rukavici našijeme doplňky, vhodné pro pohádky „O Smolíčkovi, O třech kůzlátkách.“
- *tyčové loutky* – vytvoříme z vařeček, tyček a míčků, vhodné k tanečním výstupům apod.
- *přírodní loutky* – vytváříme z cibule, brambor, šišek, žaludů, travin a různého koření
- *loutky s plošnými hlavami* – tvoříme je z papíru, využíváme geometrických tvarů, krk se zhotovuje samostatně.

Plošné loutky mají využití mnohostranné, především v ilustrovaných pohádkách.

Rozlišujeme:

- monolitické (z jednoho kusu)
- s pohyblivým prvkem

Dají se vytvářet i z lepenky, čtvrtky či překližky. Pohyblivé části se připravují zvlášť a spojují se s pevnými nití, cvočkem či špendlíkem.

Přechod mezi plošnou a plastickou loutkou tvoří loutka kornoutová, která je vhodná zejména pro děti pěti-šestileté.

Prstové loutky se užívají nejvíce v mateřské škole. Jedná se tedy o maňásky. Maňásci jsou s vodičem spojeni nejtěsněji. Hlavičku můžeme vytvářet z kelímků, krabiček, vaty či textilu. Kostým maňáska tvoří nejprve košilka, pak vlastní kostým.

Specifické typy:

- *dvouruční maňásek* – hlava je voděna palcem jedné ruky, ostatní prsty tvoří ruce, používají se pro loutky větších zvířat.
- *loutky zvířat* – jsou obtížnější, volí se individuální stříh, vhodným materiálem je plst', samet, nevhodným je kožešina, peří apod.
- *loutky přilbové nebo krosnové* – mají velmi složité konstrukce
- *masky* – herec se stává sám oživlou loutkou
- *loutky pro černé divadlo* – vodí je více vodičů, kteří je oživují rukama nebo hůlkami

Loutka je v divadle prostředkem, kterým se divákům snažíme sdělit nějakou myšlenku. Za pomoci loutky je provádíme celým dějem. Aby však mohl herec svůj záměr loutkou vyjádřit, musí splňovat určité požadavky. Jak ze strany vodiče, tak ze strany diváka.

Pro hrajícího je důležité, aby byla dobře veditelná, správně provedená technicky a dokázala vyjádřit to, co zamýšlíme. „Z hlediska diváka na ni požadujeme, aby byla zřetelná, srozumitelná, aby vystihovala charakter postavy, kterou znázorňuje. A k tomu aby byla vkusná a výtvarně hodnotná. Musí dobře působit na dálku, nestačí, aby byla účinná jen na blízko.“⁵ Druh loutky pak volíme podle zvolené hry.

⁵ Smutná, M.: *Loutkové divadlo v mateřské škole*. SPN, Praha 1962, str. 65

2.1 Loutka a rekvizity

Marionety a Javajky pracují s rekvizitou obtížně. Maňásek má proti nim značnou výhodu. Vodič může vzít rekvizitu do svých prstů, které představují ruce loutky. Cvičíme postupně nošení, podávání a pokládání předmětů. K práci s rekvizitou patří i nošení různých břemen. Může jít o různé sáčky s pískem. Snažíme se ukazovat siláka, pro kterého je nošení břemen hračkou, ale také někoho, kdo s břemenem zápasí. Loutka může stoupat do kopce, ale také z kopce. Loutka si může přinést knihu, otevírá ji, ukazuje si a také z ní čte. Psací náradí by mělo být skutečné. Při práci s rekvizitou si pomáháme druhou volnou rukou.

Z tenkého klacíku a větviček si můžeme vyrobit třeba koště, z kelímku a umělé hmoty kbelík, kartáč na podlahu nebo hadřík z nastříhané látky. Pro práci v kuchyni nám jako rekvizita poslouží sporák vyrobený z překližky nebo lepenky. Na nádobí můžeme použít dětských hraček.

Velmi dobře působí loutka babičky, která plete punčochy. Pohybujeme prsty, jako při opravdovém pletení. Loutka může také prát prádlo. Opět můžeme využít dětských hraček. Také šňůru na prádlo nám může loutka zavěsit. Loutka může též pracovat na zahrádce či na poli.

Musíme uvážit to, že tyto etudy mohou být pantomimické, bez slovního komentáře, a proto by měly být zcela srozumitelné a jasné, jinak se svým cílem mohou minout.

Můžeme využít dalšího vodiče a loutky si mohou podávat míč. Loutka může odrážet míč hlavou, zády či jej zachytit na nose. Za doprovodu hudby si můžeme sestavit artistické číslo. Stačí jen vybrat tu správnou hudbu.

2.2 Loutka a hudba

Hudba patřila k loutkám už za lidových loutkářů. Píseň na loutkové scéně je častá a prošla určitým vývojem. U lidových loutkářů sloužila především k tomu, aby se loutky obecenstvu představily. V dětském divadle má být píseň dostupná dítěti jak obsahem, tak

melodičností. To znamená, že by si ji mělo zapamatovat, rozumět jí a dokázat ji zazpívat. Je důležité respektovat fyziologické možnosti hlasového rozsahu dítěte. Zvláště působivé jsou na divadle dramatizované písničky. Loutka je stylizací sama o sobě a stylizovaná mluva se podobá písni. Reprodukce písni musí být srozumitelná, jasná a prostá. Na loutkovém divadle se užívá zvukomalby příznačných motivů a hudebních symbolů. Zvukomalba se shoduje s reálnými zvuky, například s kukačkou. Hudební symboly seřazujeme do děje tak, aby vyvolaly příslušný dojem. Jde především o různé hudební znělky či fanfáry. Příznačné motivy se přidělují určitým postavám nebo myšlenkám. Jsou-li správně zařazovány, stávají se pro dítě během hry hudebními symboly a jsou nositeli představ a emocí. Jejich význam spočívá v tom, že v dětech pěstují hudební paměť a fantazii.

Rödl ve své knize uvádí: „Tanec provedený na jevišti s doprovodem hudby je velmi působivý. Je žádoucí, aby hudební myšlenky byly krátké a výrazně se lišily. Pohybové provedení se projeví podobně u loutek. Dokonale synchronizované pohyby podle hudby mají zvláštní půvab.“⁶ Malé loutky však vyžadují i miniaturní hudbu. Charakteristika postav si také žádá zřetelně rozlišenou barvu i výšku tónu nástroje. Vstup postavy může být vyjádřen hudebním motivem, který dokresluje její vlastnosti. Vedle malé myšky, která je charakterizována pikolou se na jevišti objevuje medvěd, který je hudebně vykreslený fagotem. V představeních můžeme slyšet dětské trumpetky, různé zvonečky, bubínky apod. Barva nástrojů má být vhodná pro vyjádření prostředí, do kterého je děj zařazen.

3. Výběr a druhy her

Hry volíme přiměřeně k věku dětí. Jiné hry pro děti mladší, jiné pro děti starší. Obtížnější výběr her je na mateřských školách, kde jsou třídy s dětmi věkově smíšenými a učitelka nemá možnost děti dělit. Pak tedy bereme zřetel na mladší děti, které se snadno unaví. Představení bude krátké, ale provedené tak, aby zde byl přínos pro obě skupiny.

Výběr her ovlivňuje také vybavenost školního divadla. Dobře vybavená scéna nás láká k tomu, abychom si vybírali náročné hry. U každé hry je důležité si uvědomit, zda-li ji v našem prostředí zvládneme tak, aby si zachovala úroveň dobrého představení.

⁶ Rödl, O. a kol.: *Loutkové divadlo*. SPN, Praha 1976, str. 90

3.1 Druhy her podle obsahu

Podle obsahu dělíme loutkové hry na tři typy: *hry z prostředí dětí, pohádky a hry o zvířátkách.*

Obsah her vyplývá často z prostředí školy či místa, kde dětský kolektiv žije. Jiné jsou zájmy dětí ve městě a jiné na venkově. Řeší se zde i jiné problémy. Pohádkové náměty a hry týkající se všeobecných zájmů jsou blízké všem dětem jak ve městě, tak na venkově.

Hry z dětského prostředí se obvykle používají k řešení aktuálních problémů. Jedná se o hry improvizované, v nichž často vystupují loutky, které děti dobře znají. Tyto loutky časem dostanou jména, která se nemění.

Oblíbenými loutkami jsou zvířátka. Je dobré, když mají zvířátka stálý charakter, který si podrží v pohádkách i v hříčkách improvizovaných. Ježek, veverka, pejsek, kočička i zajíc si provádí různé žertíky, legrácky, nikdy nemají zlé úmysly, jsou typy kladnými. Naproti tomu vlk či liška zůstávají hrdiny zápornými.

Další velkou skupinou her jsou pohádky. Jedná se o poměrně složitou a náročnou formu. Hrají se dětem starším, které již dovedou rozpoznat skutečné od neskutečného a možné od nemožného. Pro loutkovou úpravu pohádek užíváme knižní předlohu. Známé národní i umělé pohádky, které stejně tak můžeme dětem vypravovat.

Pohádky, hry o zvířatech a hry z dětského prostředí střídáme. U mladších dětí by měly převládat výstupy a jednoduché hry z dětského prostředí. Hry se zvířaty a pohádky přidáváme se stoupajícím věkem.

3.2 Druhy her podle formy

Na mateřské škole se užívá různých forem loutkových přehrávek. Nejprve je to nejjednodušší výstup mezi dětmi, později loutková hra o dvou až třech dějstvích.

Formu hry volíme jinou na začátku roku, jinou na jeho konci. Od nejjednodušší přehrávky pomalu přejdeme ke hře náročnější a výpravnější. Hlavním vodítkem pro výběr her jsou dětské znalosti, zkušenosti a také zásoba představ. Důležitá je jejich schopnost myšlení a také vyspělost řeči. Na tomto podkladě stavíme, získané poznatky prohlubujeme a upevňujeme.

Hra na jevišti může být buď volně dramatinovaná nebo přímo čtená. Kompromisem mezi těmito způsoby je, když učitelka zná hru částečně z paměti.

Improvizovaná forma je nejčastěji užívaná při hraní v mateřských školách. Projev volně přednesený působí mnohem opravdověji než řeč čtená. Při improvizaci se nejedná jen o přednes tzv. zpatra, ale její průběh je řízen jistou osnovou a hráči na ni volně improvizují v souvislosti s reakcemi diváků. Tento způsob je vskutku nejtěžší a vyžaduje jistou zkušenost, odvalu a talent loutkoherců.

Volná mluva je sice obtížnější, ale zato je přirozenější a pružnější. Umožňuje nám tak těsný kontakt s dětmi při hře. Loutka tak lehce dokáže odpovédět na zásahy dětí a nestane se, že by dětské upozornění beze slova přešla.

Zcela jiný postup volíme při hře, jejíž text je již dán. Text je nutné přečíst a uvědomit si přitom, zda-li bude nutné některé slovo či celou větu nahradit jinými s ohledem na znalosti dětí a také jejich slovník. Střed mezi improvizací a čteným textem tvoří částečná improvizace. Zde se nachází prostor pro improvizované reakce, které jsou omezeny jen na určité pasáže. Hra provedená tímto způsobem může být jak velmi krátká, tak dlouhá a nechá se v ní užít hodně legrace. Výhodou je, že má určité pevné body, kterých se herci mohou držet a mají tak větší jistotu.

3.3 Improvizovaný výstup s loutkou

„Improvizace je vyprávění nebo hra na dané téma. Témata jsou v základě dvojí: vlastní nebo převzatá (podle předlohy).“⁷

K vlastní improvizaci vede učitelku především rychlost reakcí na určitou vzniklou situaci. Pomocí loutky může učitelka demonstrovat zábavnou formou nácvik písničky či správný vztah ke společným hračkám.

Improvizace podle předlohy se užívá většinou tehdy, potřebuje-li učitelka s dětmi navázat užší kontakt, vyprávět „z očí do očí“ nebo zahrát hru, kterou by musela dlouho předčítat. Ale i v těchto případech vypráví učitelka vlastně „svůj“ příběh, hraje „svým“ jazykem, některé pasáže přejde, jiné více zdůrazní. Umění improvizace vyžaduje mimořádnou citlivost.

Při improvizaci se někdy učitelka nevyhne nebezpečí, které přináší výběr slovního materiálu a volba hlasových výrazových prostředků. K improvizaci potřebuje učitelka bohaté zkušenosti, odvalu, schopnost rychle reagovat na nápady a podněty dětí, fantazii a chuť s dítětem spolupracovat na partnerské rovině.

4. Loutkové divadlo a osnovy výchovné práce před vznikem Rámcového vzdělávacího programu

K všestranné výchově dětí v mateřské škole se využívá různých výchovných prostředků. Vhodnou zábavou podle výchovných osnov *bylo* i loutkové divadlo. V osnovách jsme se *mohli dočíst*, že loutkové divadlo odpovídá věkovým zvláštnostem dětí, jelikož je dokáže silně citově zaujmout, uspokojuje a vyvolává u nich radostnou náladu. Působí také na všechny složky osobnosti. Loutkové divadlo rozšiřuje dětské poznání, pomáhá vytvářet kladné charakterové vlastnosti a citové vztahy, především vztahy kolektivní. Loutkové divadlo působí na citový život dítěte, vyvolává hluboké zážitky, dojmy a rozvíjí jeho fantazii.

⁷ Švec, J. a kol.: *Praktikum loutkového divadla*. SPN, Praha 1978, str. 88

Divadlo upoutává dětskou pozornost mnohem více, než kterýkoliv druh umění. Jeho předností je, že divák ho současně vnímá více smysly. Zrakem a sluchem zároveň. Spojené vjemy sluchové a zrakové působí intenzivněji, vyvolávají silnější emoce, které pomáhají uchovat si zážitky z představení poměrně dlouhou dobu po jeho skončení. Zážitek, který si dítě odnáší, se odráží v jeho chování a jednání. Bylo-li dítě divadlem nadšené, snaží se si příjemné zážitky obnovovat, vybavuje si úryvky, to vše si promítá do své hry. Napodobuje chování hlavního hrdiny.

Dítě je jedinec, který dosud nemá vyhraněné názory. Přejímá je z okolí, nabývá je výchovou. To, co vidí ve své blízkosti, stává se mu vzorem. Důležité je pomoci dítěti rozlišovat, co je dobré a co je špatné. Divadlo tedy může ovlivňovat mravní city dítěte. S mravním působením souvisí i působení estetické. Úkolem estetické výchovy, jak ji osnovy vytyčují je, učit děti pozorně vnímat a chápat krásu, formulovat vkus dítěte a obohacovat jeho citový život. Proto také volíme díla srozumitelná, obsahem i formou přiměřená jejich chápání. Estetickou hodnotu musí mít především text hry. Další složkou estetického působení je inscenace hry, výtvarné pojetí, uspořádání scény, ale také volba vhodných loutek. Důležitá je také jevištní mluva, pohyb loutek a vůbec celkové herecké podání. Pokud se při hře užije hudebního doprovodu, obohacuje se hra o další estetický prvek. Všechny tyto složky na diváka působí a přispívají k formování jeho vkusu.

V osnovách výchovné práce je závažná změna v pojetí odpolední činnosti. Odpadají zaměstnání formou vyučování a nahrazují je činnosti zábavné. Mezi ně se tedy zahrnuje i loutkové divadlo.

Osnovy výchovné práce byly rozděleny na:

- 1) *Rozumová výchova*
- 2) *Mravní výchova*
- 3) *Pracovní výchova*
- 4) *Tělesná výchova*
- 5) *Estetická výchova*

Ve všech těchto výchovách byly stanoveny možnosti využití loutkového divadla tak, aby byla „harmonicky“ rozvíjena celá osobnost dítěte. Podívejme se na některé:

4.1 Rozumová výchova

Loutkového divadla se dá využít při seznamování dětí s okolím, s předměty a jejich vlastnostmi, s přírodou a také k rozvoji mateřského jazyka. Loutkové divadlo má pro rozumovou výchovu dvojí význam. První v rozvíjení dětského poznání a druhý ve výchově vlastností, které jsou nezbytné pro získání nových poznatků.

Vnímání dětí předškolního věku je nepřesné. Při sledování loutkového divadla se učí děti správně pozorovat, čímž se zpřesňuje jejich vnímání. Dítě rádo sleduje a dělá to, co upoutalo jeho pozornost, bez ohledu na to, zda se jedná o věc důležitou či nikoli. Úkolem učitelky je tuto pozornost usměrňovat a měnit bezděčnou pozornost postupně v úmyslnou.

Tím, že zpřesňujeme dětské vnímání, učíme děti soustředit se a všímat si podstatných věcí. Rozvíjíme jejich logické myšlení. „Loutkové divadlo, podobně jako řízené zaměstnání, je vhodným přechodem od hravé činnosti dětí k uvědomělé účasti na učení, protože pomáhá vychovávat vlastnosti potřebné k učení.“⁸

V době, kdy dochází dítě do mateřské školy, dokončuje se u něho praktické osvojení mateřského jazyka. Tento proces je spjat s vývojem myšlení, které se již opírá o konkrétní situace. Vývoj řeči závisí na předloze, kterou dítě vnímá a napodobuje. Řeč se rozvíjí souběžně s rozvojem poznání, rozšiřuje se též slovní zásoba. Divadlo dává dětem poznatky současně s mluveným slovem. Děti často z divadla přejímají nová slova, proto je důležité, aby byl jejich obsah jasný. Slovo musí v dětské paměti úzce souviset s představou, kterou dítě má. Vhodně volená slova obsahují nejen dětský slovník, ale vzbuzují u dětí cit pro krásu mluveného slova, stejně tak i dokonalá výslovnost a výrazná řeč. Řeč proto musí být prostá a srozumitelná. Divadla můžeme využít k seznamování dětí s literaturou. Vhodné jsou především dobře zvolené pohádky. Chceme-li dětem přiblížit poezii, použijeme přitom spíše plošného či stínového divadla. Předškolní děti totiž veršovanou hru nestačí sledovat. Mnohem lepší je do hry vsunout krátkou jednoduchou říkanku či básničku, která děj pouze dokresluje.

⁸ Smutná, M.: *Loutkové divadlo v mateřské škole*. SPN, Praha 1962, str. 45

4.2 Mravní výchova

Působením výchovy si děti začínají postupně osvojovat určitá společenská pravidla a vědomě se jimi řídit. Návyky chování jsou počátkem správného chování k lidem, společnosti a společnému vlastnictví. Námětů k improvizaci je opravdu nespočet. Zaměřují se na pozdrav, na úklid i na šetrné zacházení s hračkami. Hry, které jsou zaměřené přímo k návykům chování vybíráme jen tehdy, je-li nutné navodit určitý návyk nebo jej prohloubit. Někdy stačí ukázat vhodné chování loutky, která plní všechny požadavky, které jsou na děti kladeny.

4.3 Pracovní výchova

„Úkolem pracovní výchovy je vštípit dětem přiměřené znalosti o práci, pracovních nástrojích a materiálech, vypěstovat u nich základní pracovní dovednosti a návyky, vzbudit úctu a lásku k práci a pracujícím a vychovat v dítěti takový poměr k práci, aby se mu stala radostí a životní potřebou.“⁹

Kašpárek se může snažit zavazovat tkaničky u bot, i když je bota skoro tak veliká, jako on. Může si prohlédnout pořádek v šatně, jak děti uklízejí hračky, jak dovedou jíst apod. Stačí, když má učitelka maňáska v kapse, kterého použije v pravou chvíli, tedy místo zbytečného napomínání a okřikování v podobě „musíš“ a „nesmíš“. Pro maňáskovou pochvalu jsou děti ochotné udělat i to, co je jindy neláká. Maňáska však není dobré zneužívat, aby dětem nezevšednil. Musí zůstat pro děti pořád tím nejmilejším.

4.4 Tělesná výchova

Na první pohled se loutka a tělesná výchova mohou jevit jako dva neslučitelné pojmy a přece jsou v tělesné výchově úkoly, při kterých může loutka pomoci. Může dětem vštěpovat kulturně hygienické návyky, zachovávat pravidla osobní hygieny, správnou životosprávu, otužování, tedy vše, co souvisí se zdravím. Tyto náměty bývají většinou náplní hříček s různými zajímavými akcemi, od nalévání vody do umyvadla, mytí mýdlem,

⁹ Smutná, M.: *Loutkové divadlo v mateřské škole*. SPN, Praha 1962, str. 48

čištění zubů kartáčkem, utírání do ručníku, kloktání, oblékání, smrkání a všech denních úkolů, které se důsledným vyžadováním a opakováním promění v pevný zvyk. Jen zřídka užíváme námětů, kdy loutky samy cvičí.

4.5 Estetická výchova

Do estetické výchovy patří výchova výtvarná a také hudební. Výtvarná výchova užívá maňásků k navození zájmů o některou z výtvarných činností nebo seznámení s novou technikou či materiálem. Mladším dětem působí radost, učíme-li zacházet maňáska s pastelkami či ho učíme kreslit na tabuli. Děti se pak snaží maňáska napodobovat.

Loutkové divadlo však může výtvarnou výchovu ovlivnit i jiným způsobem. Vyvolává u dětí touhu výtvarně znázornit své zážitky. Podle toho jaké jsou jejich technické dovednosti, zobrazují své dojmy, kreslí loutky nebo scény, které je upoutaly. Děti se také snaží samy divadlo hrát. Samy si vyrábí kulisy, rekvizity, protože doplňky vlastnoruční výroby jsou dětem milejší a zvýší jejich zájem o hru. Vyrábění kulis děti neobyčejně těší, vede je k aktivní činnosti a dává jim uspokojení z vykonané práce.

V hudební výchově nám může být loutka dobrým pomocníkem. Už jen krátkým výstupem se dá vzbudit zájem dětí o určitou písničku a my ji dětem můžeme zajímavě přiblížit. Hudba je součástí divadelního představení. Podbarvení hudbou pomáhá rozvíjet hudební vnímání dětí. Písničku vždy volíme podle námětu hry. Samotný nácvik písně však ke hře nepatří. Melodie některých písní se dají použít jako přede hry. Hudebních nástrojů využíváme tedy i v loutkovém divadle. Mimo klavíru lze použít i xylofon nebo foukací harmoniku. Hraje-li loutka na hudební nástroj, zvuk přichází ze zákulisí. Představa hrající loutky, tak musí být dokonalá. K hudební výchově patří též tanec a pohybové hry. Děti mohou maňáskům zazpívat a pak samy tanec či hru opakuji.

Loutky a loutkové divadlo se tak zcela bezděčně staly jakýmsi propojujícím prvkem „výchov“, které jinak tříštily vzdělávání předškolního dítěte do oblastí podobných předmětům v základní škole.

5. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Se zavedením rámcového vzdělávacího programu do mateřských škol se předškolní vzdělávání začíná přizpůsobovat především vývojovým fyziologickým, kognitivním, sociálním a emocionálním potřebám dětí. Dbá se především na to, aby tato vývojová specifika byla při vzdělávání dětí respektována v plné míře.

Toto pojetí vzdělávání umožňuje vzdělávat společně v jedné třídě děti s rozdílnými schopnostmi i učebními předpoklady. Mohou tak být vytvářeny třídy, v nichž se nachází děti věkově blízké i věkově vzdálenější. Rozvojové předpoklady a možnosti dětí vyžadují uplatňování odpovídajících metod i forem práce. Vhodné jsou metody prožitkového a kooperativního učení hrou, které jsou založeny na skutečných a přímých zážitcích dítěte, podporují dětskou zvědavost a potřebu dítěte objevovat nepoznané. Též podněcují radost dítěte z učení, zájem poznávat nové, získávat zkušenosti a ovládat další dovednosti. Je proto zapotřebí využívat dětských myšlenek a jejich spontánních nápadů. Poskytovat dítěti dostatek prostoru pro vlastní aktivity a plány. Všechny aktivity by tak měly probíhat především formou nezávazné hry. Loutka dokáže iniciovat volnou hru. Jako příklad můžu citovat ukázkou z knihy Volná hra :

„Žádný smích a žádný hluk!“ – loutkové divadlo

„Sednout!“ volá do hlediště Kašpárek. Přes tento ostrý povel je publikum nadále neklidné. Petr funí a koulí očima na všechny strany. Postavil s Kristýnou divadlo a připravil židle. Má početné publikum, jenže k uzoufání hlučné.

„Žádný smích a žádný hluk!“ pokouší se méně autoritativně zjednat ticho. Použil vlastní, mistrnou verzi pořekadla: „Žádné bzučení a žádné bručení, říkám tedy ticho!“ Tuto průpovídku často používá má kolegyně, aby získala žertovným způsobem pozornost dětí.

Působí to jako zázrakem: diváci natahují uši a všichni se dívají na jeviště. Představení začíná.

Petr, zkušený principál, tentokrát klade zvláštní důraz na kontakt s diváky. Hračky, které s pečlivostí připravuje Petrova asistentka Kristýna, rozděluje Kašpárek dětem a také jim zadává úkoly ke hře: „Z těchto postavte něco!“ Nebo: „Přineste mi všechny červené

kuličky!“ Nakonec pomocí šátku promění krokodýla v kočku a psa ve lva. Publikum nadšeně tleská.¹⁰

Toto nastavení podmínek je velice příznivé pro užití loutek v mateřské škole. Zatím však, alespoň podle mých dosavadních zkušeností, tento prostředek není výrazně používán.

5.1 Klíčové kompetence

V současném vzdělávání klíčové kompetence reprezentují cílovou kategorii, která je vyjádřena v podobě výstupů. Jedná se tedy o soubory předpokládaných vědomostí, schopností, dovedností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince. Výstupy se propojují a doplňují. Jejich osvojování je proces dlouhodobý a složitý, proto se dotváří v dalším průběhu života.

Pro etapu předškolního vzdělávání jsou tedy za klíčové považovány tyto kompetence:

- 1) *kompetence k učení*
- 2) *kompetence k řešení problémů*
- 3) *kompetence komunikativní*
- 4) *kompetence sociální a personální*
- 5) *kompetence činnostní a občanské*

¹⁰ Caiatiová, M., Delačová, S., Müllerová, A.: *Volná hra*. Portál, Praha 1995, str. 98 - 99

Kompetence k učení

<p>„Soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, všímá si souvislostí, experimentuje a užívá přitom jednoduchých pojmů, znaků a symbolů.“</p>	<p>Dítě pozoruje loutku, propojuje si její jednání s reálným světem, hledá souvislosti s vlastními zkušenostmi a reaguje v rovině pojmů a znaků. Loutka je symbolem skutečné postavy.</p> <p>Loutka může dítěti v pozorování pomáhat, dítě si všímá toho, co loutka dělá a napodobuje ji, inspiruje ho k vlastní experimentaci.</p>
<p>„Získanou zkušenost uplatňuje v praktických situacích a v dalším učení.“</p>	<p>Hra učitelky MŠ by měla svou problematikou vycházet z praktických situací v MŠ.</p> <p>Pokud se loutka dětem dostatečně přizpůsobí, pak může pomoci i v uplatňování pravidel, která na třídě mateřské školy mají stanovená.</p>

<p>„Má elementární poznatky o světě lidí, kultury, přírody, techniky, který dítě obklopuje, o jeho rozmanitostech a proměnách, orientuje se v řádu a dění v prostředí, ve kterém žije.“</p>	<p>Loutka může dětem pomoci při adaptování na nové prostředí, nejen na prostředí mateřské školy, ale dokáže dětem přiblížit i jejich poznatky o světě lidí, kteří žijí v jiné kultuře i zemi, jejich zvyky, tradice, odlišný způsob života. Loutka může být nositelem informací, ale i tím, kdo se přichází dozvědět nové informace od dětí.</p>
<p>„Klade otázky a hledá na ně odpovědi.“</p>	<p>Dítě se učí formou observačního učení. Loutka se může ptát a zároveň i odpovídat, dítě se tak nebude tolik obávat a ostýchat komunikovat.</p>

Kompetence k řešení problémů

<p>„Řeší problémy, na které stačí, známé a opakující se situace se snaží řešit samostatně, náročnější s oporou a pomocí dospělého.“</p>	<p>Loutka může být vzorem, jak problémy řešit, pomocníkem, ale i tím, kdo potřebuje pomoci vyřešit problém. Spolupráce s loutkou vede dítě k samostatnosti. Pokud dítě nemá ještě vytvořen vztah k učitelce, loutka může sloužit jako prostředník mezi nimi.</p>
---	--

Komunikativní kompetence

<p>„Dokáže se vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity a nálady různými prostředky (řečovými, výtvarnými, hudebními, dramatickými apod.)“</p>	<p>Při interaktivní hře s loutkou se dítě lépe odreaguje a snáze se jí svěří a prožije si okamžiky, kterým příliš nerozumí a těžko se s nimi vyrovnává.</p>
<p>„V běžných situacích komunikuje bez zábran a ostychu s dětmi i s dospělými.“</p>	<p>Loutka napomáhá dítěti v komunikaci bez ostychu především v začátcích a také v situacích, které mu nejsou dosud známé nebo se v nich necítí dobře.</p>
<p>„Dovede využít informativní a komunikativní prostředky, se kterými se běžně setkává.“</p>	<p>Loutka přináší mezi děti knížky, prohlíží si s nimi obrázky, vypráví příběhy a pomáhá dětem seznamovat se se světem prostřednictvím encyklopedií a svých vlastních zkušeností. Provokuje k vyhledávání informací.</p>

Sociální a personální kompetence

<p>„Dětským způsobem projevuje citlivost a ohleduplnost k druhým, pomoc slabším, rozpozná nevhodné chování, vnímá nespravedlnost, ubližování, agresivitu a lhostejnost.“</p>	<p>Loutku můžeme také využít k navození určité problémové situace, při této příležitosti si všímáme dětských reakcí, pomůže nám zjistit, co děti vnímají jako špatné a naopak jako dobré. Loutka jde svým vnímáním určité situace dětem vzorem.</p>
<p>„V běžných situacích uplatňuje základní společenské návyky a pravidla společenského styku, je schopné respektovat druhé, vyjednávat, přijímat a uzavírat kompromisy.“</p>	<p>S loutkou můžeme vyzkoušet, jak děti umí na běžné situace reagovat → zda pozdraví, poprosí či poděkují, loutka jim předvádí, jak by to mělo či nemělo vypadat.</p>
<p>„Napodobuje modely prosociálního chování a mezilidských vztahů, které nachází ve svém okolí.“</p>	<p>Loutka se může podílet na prosazování prosociálního chování např. tím, že s nimi hraje různé prosociální hry a sama dětem ukazuje, jak by se k sobě a ke svému okolí měly chovat.</p>
<p>„Je schopno chápat, že lidé se různí a umí být tolerantní k jejich odlišnostem a jedinečným.“</p>	<p>K tomu nám může pomoci loutka jiné národnosti i pleti.</p>

Činnostní a občanské kompetence

<p>„Zajímá se o druhé i o to, co se kolem děje, je otevřené aktuálnímu dění.“</p>	<p>Loutka ukazuje různé situace a umožňuje sledovat, jak na ně děti reagují.</p>
<p>„Spoluvytváří pravidla společného soužití mezi vrstevníky, rozumí jejich smyslu a chápe potřebu je zachovávat.“¹¹</p>	<p>Při ukázkách chování se dají i s pomocí loutky vymyslet společná pravidla, která budou děti i dospělí dodržovat. Loutka též může provokovat k ujasnění smyslu pravidel.</p>

¹¹ Kol. autorů: *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. TAURIS, Praha 2006, str. 12 - 14

5.2 Estetické požadavky na loutku v mateřské škole

Estetikou loutky se zabývám především proto, že jsem vystudovala Střední uměleckou školu textilních řemesel. Mým studijním oborem byla textilní hračka. Zde jsem se naučila hračky, ale také loutky, nejen navrhovat, ale propracovaný návrh také ušít. Jednalo se z větší části o hračky, kapsáře a loutky určené dětem v mateřských školách. Z této školy jsem si tak odnesla jistou představu o tom, jak by měla taková loutka vypadat. Při své praxi v mateřských školách jsem se pak nejvíce setkávala s loutkami typu maňáska. Ve většině případů se jednalo o loutky kupované a ne příliš vkusné. Podle mého názoru, by loutka měla být především něčím výrazná. Nemám však na mysli křiklavé kostýmy ani přeplácené obličejové prvky. Loutka by měla zaujmout svou velikostí, barvou, tvarem i výrazem obličeje, který je pro danou loutku charakteristický.

Loutky kupované bývají mnohdy nekvalitní, esteticky nevhodné a často velmi drahé. Učitelka se bude bát toho, aby se loutky nepoškodily a děti si s loutkami ani nebudou moci hrát. Vždy je tedy lepší, když si loutku dokáže učitelka vyrobit sama. Třeba za pomoci obyčejné vařečky. Ušití maňáska je o něco náročnější, avšak pro učitelku šikovnou a s fantazií, to není nic složitého. Důležité je při šití myslet na velikost loutky. Pokud s nimi učitelka bude hrát divadlo dětem, měla by myslet na to, že pokud bude loutka příliš malá, děti v zadních řadách loutky nevidí. Loutky se vždy snažíme vyrábět větší, jelikož upoutají snáze dětskou pozornost. Také na výrazu obličeje velmi záleží. Samotný výraz by měl o postavě leccos napovídat. Dobrým řešením může být mnohdy výraz neutrální. Z plačícího chlapce již veselého neuděláme a naopak.

Loutky od sebe odlišují určité typické znaky. Princezna má na hlavě korunku, kašpárek se pyšní čepicí s rolničkami, pro zvířecí postavu ježka jsou typické bodliny atd.. Své dokáže udělat i dobře zvolený materiál. Pokud nemáme možnost si loutku vyrobit, využít se dá i obyčejné panenky či plyšového zvířátka, které v tomto případě může loutku nahradit. U plyšových zvířátek se snažíme vybírat, co nejrealističtější podobu. U těch nejmenších dětí si učitelka vystačí i s oživením jakéhokoliv předmětu. V tomto případě je to zcela v režii její i dětské fantazie.

2. Praktická část

Zatímco teoretická část poukazuje na celou řadu možností, jakým způsobem lze využitím loutky obohatit vzdělávací proces dětí v mateřské škole, praktická část má za úkol nejen představit loutku jako artefakt, ale zaměřuje svou pozornost především na možnosti jejího užití v prostředí mateřské školy. Loutka je jedním z prostředků, kterého můžeme využít velmi úspěšně k aktivizaci dětí. Dle mého názoru se loutka může stát cenným výchovným prostředkem a vzorem pro metodickou práci.

2.1 Cíl a použitá metoda

Cílem mé práce je navrhnout možnosti použití loutek při vzdělávání předškolních dětí v současné mateřské škole a dokázat tak, že své místo ve vzdělávání předškolních dětí si loutka právem zaslouží. Pokusila jsem se proto vytvořit manuál pro jejich užití v prostředí mateřské školy, který má navrhnout použití loutky v konkrétní situaci, v našem případě při vstupu dítěte do mateřské školy.

Abych si však mohla ověřit, jestli je tento manuál skutečně použitelný v praxi, realizovala jsem část činností v mateřské škole v Praze. Vytvořila jsem si svůj vlastní stříh a podle něho ušila dvě loutky velikostí srovnatelné s tříletými dětmi. Jedná se o loutku chlapce bílé pleti a o loutku dívky pleti tmavé. Při následné návštěvě mateřské školy jsem si tak sama mohla z větší části vyzkoušet, zda-li můj manuál v praxi skutečně ob stojí.

Jako použitou metodu jsem zvolila dotazník.

2.2 Problémové okruhy a stanovení hypotézy

Praktickou část jsem ještě doplnila výzkumem, ve kterém se snažím o zmapování využití loutek v mateřských školách. Podle mých předchozích zkušeností z praxe se domnívám, že v mateřských školách se děti nejčastěji setkávají s loutkou v loutkovém divadle, které hrají profesionální loutkoherci a nebo při volné hře. Jako pomůcku pro

záměrné učení ji učitelky užívají minimálně. Na základě těchto zkušeností jsem si stanovila následující hypotézy:

- 1) *Ke komunikaci s dětmi a tím i ke vzdělávání dětí učitelky loutky používají minimálně*
- 2) *Děti se v mateřských školách setkávají s loutkou především prostřednictvím divadelních představení*
- 3) *Paní učitelky se domnívají, že loutky jsou v mateřské škole využívány přiměřeně či dokonce dostatečně*
- 4) *Loutky děti v mateřské škole přijmou a s jejich pomocí budou moci plnit vzdělávací záměry*

Poslední hypotézu chci ověřit vlastní praxí s loutkou v mateřské škole.

2.3 Popis použité metody

Dotazník

Využila jsem strukturovaného dotazníku s možností otevřených odpovědí. Dotazník se skládá z celkového počtu osmi jednoduše položených otázek. Dotazníky jsem roznesla do různých typů mateřských škol. Zaměřila jsem se na venkovské i městské mateřské školy. Dotazník je určen učitelkám mateřských škol. Mým cílem bylo zjistit, do jaké míry je loutka využívána jako součást vzdělávacího procesu dětí v mateřských školách.

Z počtu 30-ti dotazníků bylo vyplněno 29.

DOTAZNÍK

1 Užíváte loutku v mateřské škole jako prostředek komunikace mezi dítětem a učitelkou?

ANO

NE

PROČ

2 Mají děti svou oblíbenou loutku, se kterou rády komunikují?

ANO

NE

JAKOU

3 Hrajete jako učitelky dětem divadlo?

PRAVIDELNĚ

NEPRAVIDELNĚ

VŮBEC

4 Hrají děti samy loutkové divadlo?

ANO spontánně

ANO jako činnost řízenou učitelkou

NE

5 Mají děti ve třídě volně přístupné loutky?

ANO

NE

PROČ

6 Máte ve třídě paravan či jiný vyhrazený prostor pro hraní loutkového divadla?

ANO

NE

PROČ

7 Jak často mají děti v průběhu školního roku možnost vidět profesionální loutkové divadlo?

1X 2X 3X 4X 5X 6X VÍCEKRÁT VŮBEC

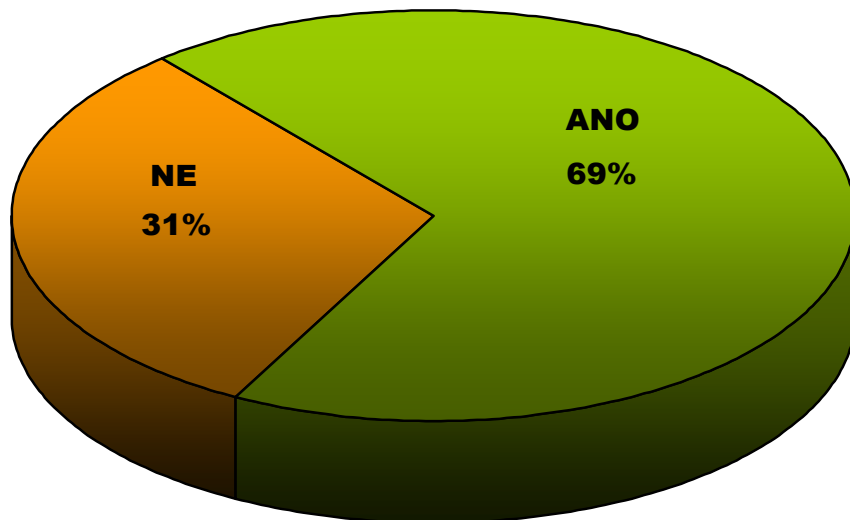
8 Myslíte si, že jsou loutky v mateřské škole využívány:

DOSTATEČNĚ	☐
PRIMĚRENĚ	☐
SPORADICKY	☐
VŮBEC	☐

2.4 Výzkumná část a vyhodnocení použitého dotazníku

Otázka č.1

Užíváte loutku v mateřské škole jako prostředek komunikace mezi dítětem a učitelkou?

Proč "ANO"

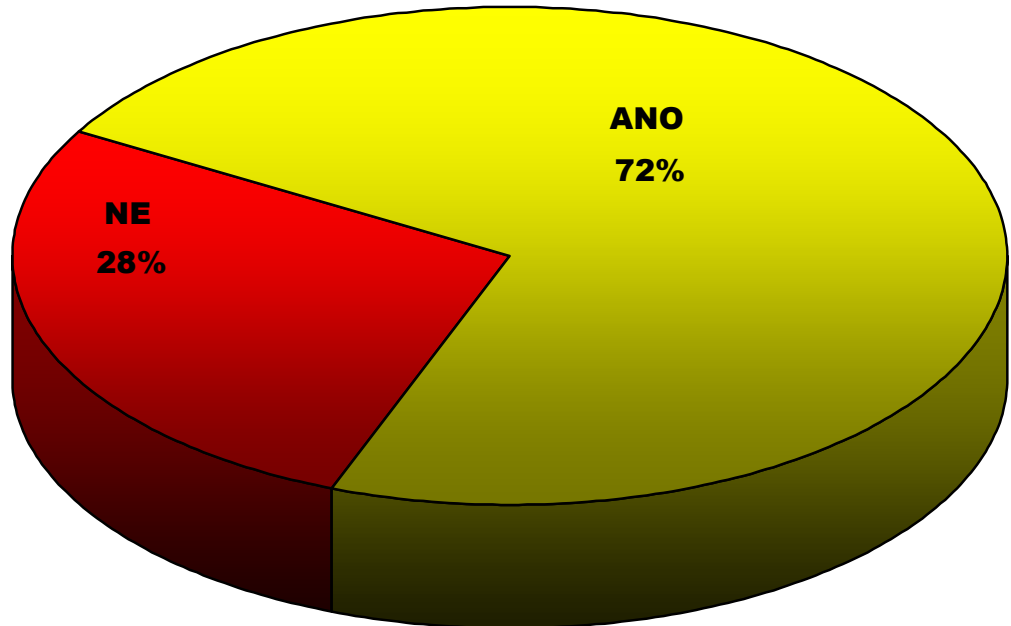
- motivace dítěte
- komunikace s loutkou
- děti se neostýchají jsou přirozené
- vzbuzení zájmu o činnost
- využití v komunitním kruhu
- doplňují hry
- zástupná osoba při řešení konfliktů
- podněcují fantazii a vyjadřování
- usnadňují odloučení od rodiny
- odbourávají strach

Proč "NE"

- loutka využívána pouze k reprodukci pohádky
- většina dotázaných se k důvodu "Proč ne" nevyjádřila

Otázka č.2

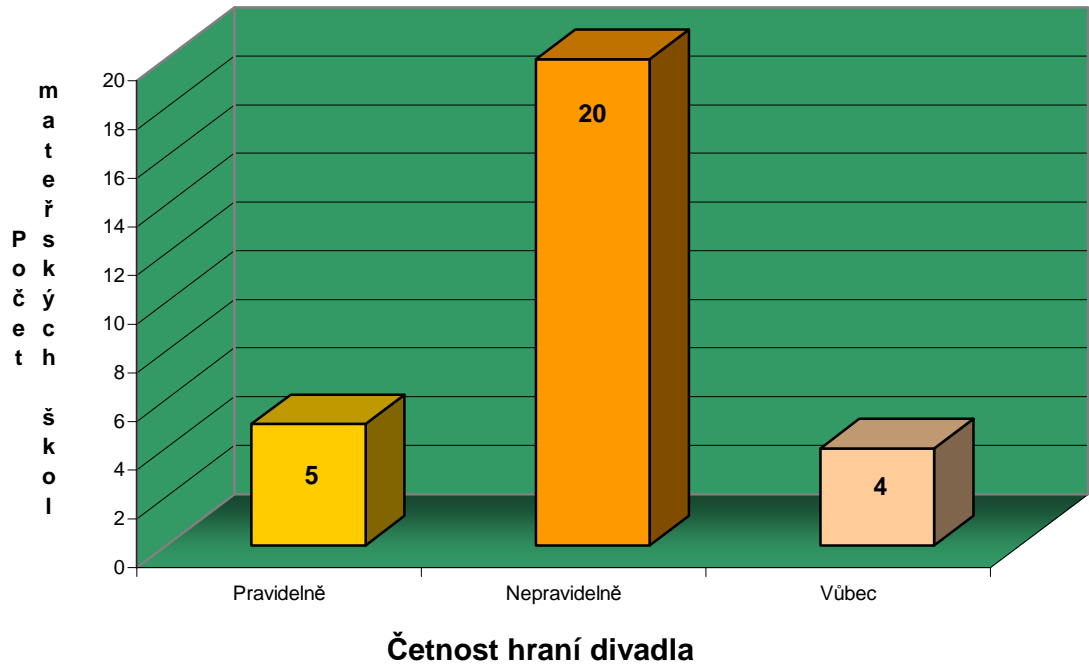
Mají děti svou oblíbenou loutku, se kterou rády komunikují?

Jakou?

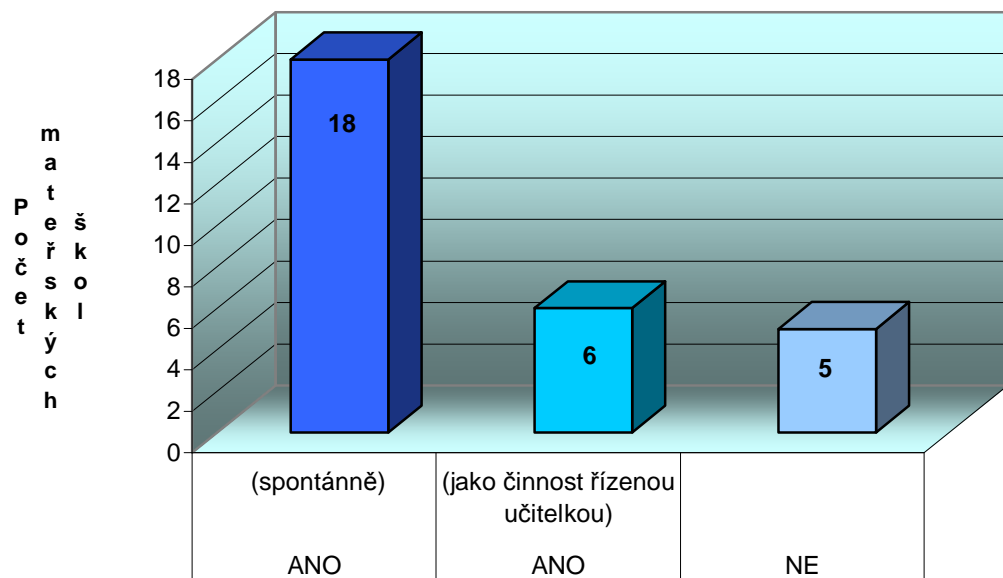
Nejoblíbenější loutkou v mateřských školách je kašpárek. Dále loutky z večerníčků a pohádek - Rákosníček, Krteček, Medvídek Pú, Pejsek a Kočička, Čertík Bertík a Ferda Mravenec. Oblíbené jsou také loutky dětí - Johanky a Dorotky, Honzíka a Mařenky, panenky Malenky, chlapce Filipa a Klárky s Oskarem. A místy se vyskytují například loutky z televizního pořadu "Kouzelná Školka". Oblíbenost se mění podle ročních období či zvoleného tématu.

Otázka č. 3

Hrajete jako učitelky dětem divadlo?

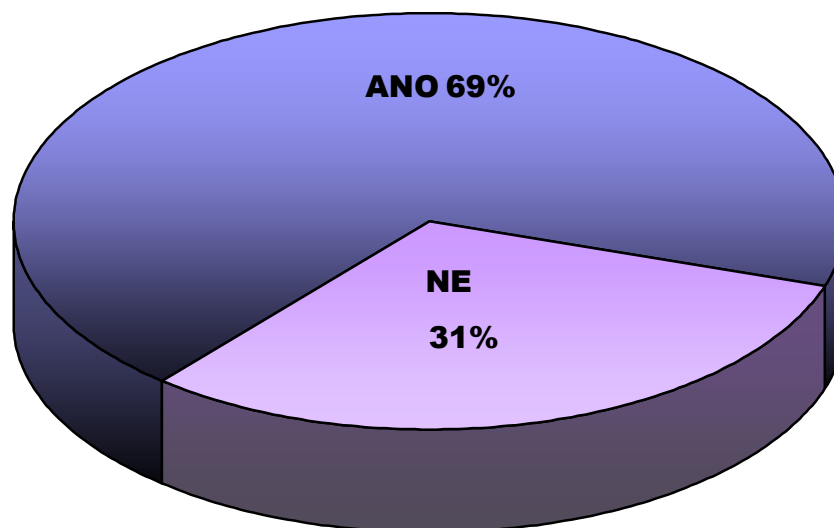
Otázka č. 4

Hrají děti samy loutkové divadlo?

Otázka č.5

Mají děti ve třídě volně přístupné loutky?

Proč "ANO"

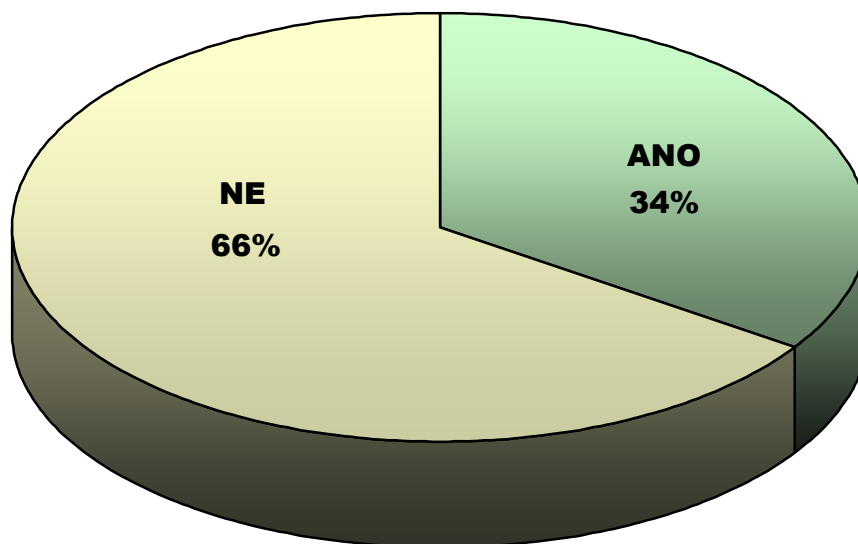
- mají možnost si s nimi hrát v ranních hrách a odpoledne mimo řízenou činnost
- často vzniká potřeba dětí hrát si s loutkou v průběhu spontánních aktivit, například ráno, když se děti scházejí
- hra je spontánní, je zde situační a prožitkové učení
- možnost vytváření vlastních fantazijních příběhů dětí
- učí se komunikovat, rozvíjí svou slovní zásobu, navazují dialog, vedou monolog
- loutky slouží jako hračky
- děti mění hlasy, mluví za zvířátka a pohádkové postavy

Proč "NE"

- loutky jsou velmi finančně nákladné a při počtu 25 dětí na třídě se nedá manipulace s nimi uhlídat tak, aby nedocházelo k jejich poškozování
- předškolní děti nemají o loutky zájem

Otázka č. 6

Máte ve třídě paravan či jiný vyhrazený prostor pro hraní loutkového divadla?

Proč "ANO"

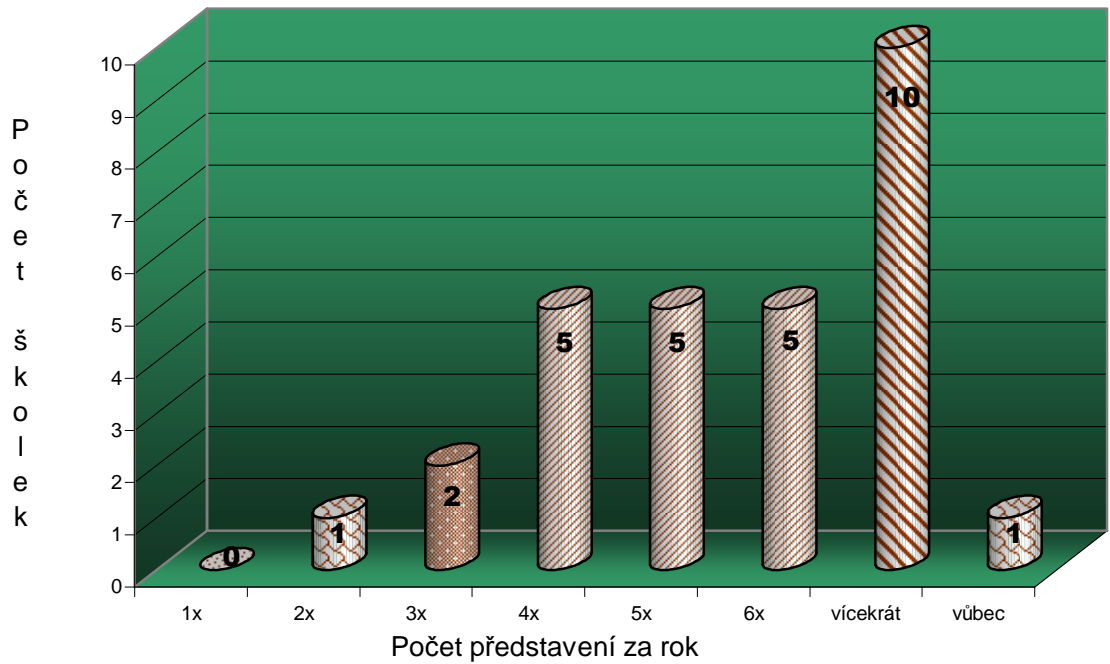
- paravan je součástí vybavení třídy
- paravan si tvoří děti z molitanové stavebnice, nebo si jej vytváří za stolem či židlí
- v některých mateřských školách se využívá hrací deska či prostor v pokojíčku
- děti mají dětský koutek s loutkami a maňásky

Proč "NE"

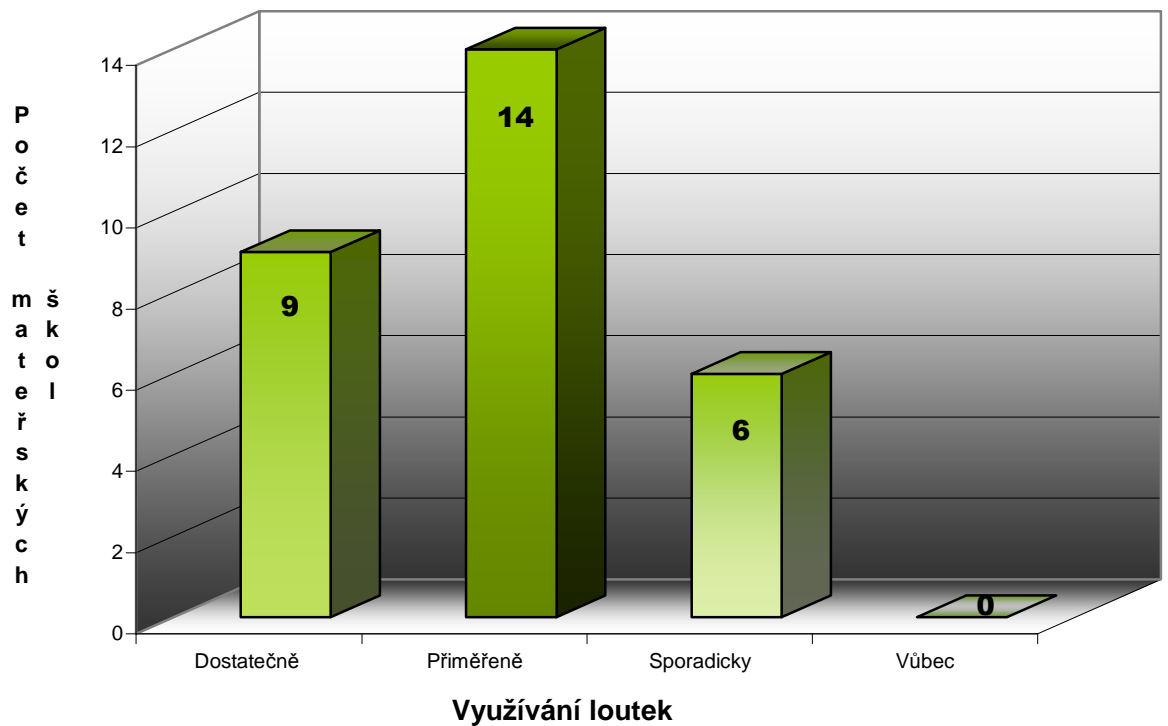
- prostory ve třídách jsou omezené
- paravan je finančně nákladný
- prostor si připravujeme jen podle potřeby

Otázka č. 7

Jak často mají děti v průběhu školního roku možnost vidět profesionální loutkové divadlo?

Otázka č. 8

Myslíte si, že jsou loutky v mateřské škole využívány:

2.5 Manuál

Manuál je tvořen:

- 1) *Adaptace dětí do mateřské školy*
- 2) *Vytváření, osvojování a dodržování pravidel třídy*
- 3) *Poznávání kulturních tradic jiných národů*

2.5.1 Adaptace dětí do mateřské školy

Co by měla každá paní učitelka vědět:

Každé dítě má jiný temperament, který hraje velkou roli při zařazování do kolektivu. Děti si tak můžeme při seznamování rozdělit do tří skupin:

- I. **NENÁROČNÉ** → vyznačuje se vyrovnanou náladou bez výrazného kolísání, snadno se přizpůsobuje nově nastalým situacím, je-li zklamané, reaguje klidně, vůči cizím osobám a všemu novému je otevřené.
- II. **PASIVNÍ** → v nových situacích je zdrženlivé, přivykání a přizpůsobování trvá delší dobu, je-li zklamané, nereaguje prudce, je spíše „plaché“
- III. **NEDÚTKLIVÉ** → má sklony ke špatné náladě, na nové neznámé situace reaguje protestem, stažením se do pozadí, změnám se přizpůsobuje špatně, reaguje prudce, často hlasitě pláče, je aktivní a jeho pozornost se dá lehce odvést jinam.¹²

Učitelky musí tyto rozdíly v temperamentu respektovat. Není možné, chtít chování dítěte změnit. Účinnější je poskytnout mu větší a vhodnou podporu, kterou potřebuje. Pasivnímu prospívají opatrnější požadavky. Dopřát mu více času na změnu a přizpůsobení

¹² Srv. Niesel, R., Griebel, W.: *Poprvé v mateřské škole*. Portál, Praha 2005, str. 14

se. U nedůtklivého dítěte se vyplácí vedení přátelské a více trpělivosti. Musíme brát zřetel na individualitu každého dítěte.

Prožitky dítěte při nástupu do mateřské školy:

- při nástupu si dítě ověřuje, zda je stále stejné, co se pro něho změnilo
- mění se jeho role, ta je spojena se sociálním postavením. Role není jen pevně daná, ale jedinec si vytváří a objevuje i svou vlastní roli.

První týden v mateřské škole

První týden by měl být v mateřské škole o něco slavnostnější než jiné. Obzvlášť jedná-li se o děti, které jsou v mateřské škole úplně poprvé. Zajisté by bylo dobré, připravit pro děti nějaké zajímavé přivítání. Já jsem si pro tuto příležitost ušila loutky dvou stejně starých, tedy tříletých dětí. Důležité je, aby byla zastoupena obě pohlaví. Každé dítě má tak větší šanci se s loutkami ztotožnit a najít v nich průvodce a kamaráda. V tomto věku si děti často vybírají kamaráda stejného pohlaví. Navíc je každá loutka jiné národnosti i barvy pleti. Již od počátku se tak dětem snažím ukázat, že mít jinou barvu kůže neznamena k nám nepatřit a tudíž, že si s ním nemůžeme hrát.

Loutky se jmenují Magdalenka a Tomášek. Dětem se ihned po příchodu každému představí jako dva nerozluční kamarádi, kteří to již v mateřské škole dobře znají a svým přístupem jim ukáží, že se nemusí ničeho bát. Snad se jim s jejich pomocí bude brzy v mateřské škole líbit.

V době adaptace by měl být maminkám pobyt ve třídě mateřské školy umožněn zcela běžně, tedy nejen první den. Děti se tak budou cítit více v bezpečí. Může se stát, že se ve třídě najde šikovná maminka, která mi bude nápomocná při improvizovaném výstupu s loutkami. Společně si pak projdeme celou mateřskou školu a pozdravíme kamarády z jiných tříd. Děti se budou cítit lépe, když jim vše ukáží loutky. Samozřejmě se projdeme i po třídě, kam budou rodiče své děti přivádět každý den.

Můžeme se dětí při té příležitosti ptát, s čím že si to nejraději hrají či jaké hračky doma mají. Ukážeme jim, kde všechny ty pěkné hračky ve třídě najdou. S tříletými dětmi je obtížné začínat hned první den s hrami, když ještě žádné moc neznají. Posadíme se tedy do kroužku a prostřednictvím Magdalenky a Tomáška se dětí ptáme na jména. Pokud se stydí, zeptáme se maminky.

Další dny pak věnujeme především hrám na seznámení. Hry, které se na samý začátek skutečně hodí jsou ty, při kterých si děti stále dokola opakují jména svých kamarádů. Je důležité, aby to byly právě loutky, které svým kamarádům ukáží, jak se hry hrají, jaká mají pravidla a proč je budeme hrát. Samozřejmě, že s námi hrají i loutky Magdalenky a Tomáška.

Můžeme vyzkoušet například tyto hry:

„Na jména“

Děti sedí v kroužku na koberci, mají roztažené nohy a posílají míček tomu, koho si vyberou. Nesmí však zapomenout před vysláním míčku říci nejprve své jméno a také jméno toho, komu míček posílají.

„Na konopky“

Děti jsou rozsazené různě po třídě, paní učitelka chodí mezi nimi a zpívá písničku:

*„Hráli bychom na konopky,
kdyby byly větší snopky,
málo nás, málo nás,
pojd'...(Jméno vybraného) mezi nás.“*

„Poznáš kamaráda?“

Děti sedí v kroužku. Jedno vybrané dítě jde za dveře. Jiné si sedne doprostřed kroužku a paní učitelka ho zakryje prostěradlem. Ostatní děti zavolají: „KAMARÁDE!“ Kamarád přijde a hádá, které dítě je pod prostěradlem. Obchází

kroužek se slovy: „Nevím, nevím, i když vás mám všechny rád, který je to kamarád.“ Zastaví se a zavolá: „KAMARÁDE!“ Kamarád pod prostěradlem se ozve. Po ukončení se hra opakuje s jinými dětmi.

V prvním týdnu je zvláště důležité opakovat určité činnosti, vracet se k nim a ovšem si povídat. Uděláme si proto opět výlet po třídě. Tentokrát bez maminek. Děti tvoří zástup – vláček, první dítě je lokomotiva, ostatní jsou vagónky. Nejlepší bude, když za lokomotivu zvolíme jednu z loutek. Jedeme po místnostech, všude se podíváme a povíme si – tady je místnost, kde máme uložené hračky, tady spíme, tady si myjeme ruce atd. Můžeme se domluvit, že až budeme v kuchyňce, zahoukáme, pak se domluvíme na místnost další.

Podobným způsobem se snažíme pokračovat celý zbytek týdne. S koncem týdne se s námi však Magdalenka s Tomáškem neloučí. Zůstávají tu a dohlíží na to, aby se děti rychleji a lépe orientovaly v novém prostředí. Ptají se a naslouchají, navazují s dětmi bližší kontakt a přitom netušeně rozvíjí jejich komunikativní dovednosti. Dítě snáze odbourává zábrany, které je při komunikaci s cizími lidmi svazují. Díky Magdalence a Tomáškovu se nám tak může podařit získat si snáze jejich důvěru. Tím, že si ke mně Magdalenka s Tomáškem občas chodí pro radu, tím, jak si společně přehráváme situace, které mohou nastat, děti vidí, že jim vždy ochotně poradím a pomohu, kdykoliv to budou potřebovat.

Může se také stát, že místo do věkově homogenní třídy, přijdou naopak loutky do třídy, ve které jsou již adaptované věkově heterogenní děti a vedle nich několik malých. Loutky mají z nového prostředí strach a zkušené děti jim ukazují, jak to u nich ve třídě chodí. Loutek se tak občas ujmou samotné děti, budou je vodit, hrát si s nimi, a tak zbyde čas na pochování těch malých a volné ruce na jejich pohlazení.

Zpočátku se dítě bude snažit v mateřské škole jen zorientovat. Bude se proto více chovat jako pozorovatel a bude spíše vyčkávat. Hra dítěte není ještě tak intenzivní a vytrvalá, jelikož se zaměřuje na průzkum třídy a toho, co se tu děje. Asi od druhého týdne se již snaží najít své místo ve skupině dětí. Je důležité si uvědomit, že každé dítě je jiné a na adaptaci potřebuje svůj čas. A tento čas dokáží loutky dětem nejen zpříjemnit, ale snaží se o to, jej urychlit.

Kdy můžeme říci, že je adaptace dítěte ukončena?

- když se zapojuje do kolektivního dění
- když si najde vlastní okruh přátel
- když si dovede hrát se stejně starými dětmi
- když chodí do mateřské školy rádo
- když se zde cítí dobře a má jistotu
- když samo vyjadřuje své požadavky
- když přichází s vlastními nápady
- když samostatně řeší problémy
- když akceptuje pravidla třídy, dodržuje je a přizpůsobuje se jim
- když se dokáže odloučit od matky
- když dítě zná jména učitelů i dětí
- apod.¹³

2.5.2 Vytváření, osvojování a dodržování pravidel třídy

Můžeme si nejprve položit otázku: „Jakým způsobem si děti osvojují pravidla chování, která přísluší jejich nové roli?“ A odpověď bude znít: „Napodobují dospělé a také ostatní děti.“ Učí se tedy především napodobou. Ve skupině se děti neustále učí pravidlům společného života. V případě, že děti nesplní očekávání, musí počítat s napomínáním, kritikou či odmítáním ze strany ostatních dětí. Ve své nové roli se učí novému chování. Je tudíž potřeba vzít na vědomí, že chování, které dítě ve skupině rozvíjí, by se bez nového společenství např. v mateřské škole, nerozvinulo.

Čím přehlednější pravidla v mateřské škole jsou, tím jasněji je dáno, co se od dětí očekává. Čím jasněji tedy budou pravidla formulována, tím větší je pravděpodobnost, že budou pochopena. V rodině a mateřské škole platí pravidla odlišná. To se může například týkat vlastnictví hraček. Doma patří hračky jednotlivým dětem, ale v mateřské škole tomu tak není. Děti se musí naučit o hračky dělit, jelikož hračky jsou společné a patří všem. Děti

¹³ Srv. Niesel, R., Griebel, W.: *Poprvé v mateřské škole*. Portál, Praha 2005, str. 43 - 44

musejí zvládnout pravidelné přecházení mezi dvěma oblastmi života, kde panují rozdílná pravidla.

Při společném vytváření, osvojování a dodržování pravidel, mohou loutky dětem být skutečnou oporou. První den v mateřské škole je nezbytné se dohodnout s dětmi na pravidlech bezpečnosti. Využijí tedy loutek Magdalenky a Tomáška, kteří jim mohou vyprávět nějakou tu zkušenost s nedodržením pravidel. Můžeme si tak i názorně předvést, co by se stalo, kdyby.....

Magdalenka s Tomáškem nás provedou po třídě. V každé místnosti se zastaví a poví nám, jaká pravidla je zde nutno dodržovat. V umývárně máme dlaždice. Magdalenka či Tomášek se tak mohou děti zeptat, co by se mohlo stát, když budeme cákat vodu z umývadla na zem. Můžeme zvolit i variantu dialogu, kdy nám Magdalenka s Tomáškem v každé místnosti zahrají divadlo a předvedou názorně, co musí děti dodržovat, aby se nikomu nic nestalo. Můžeme to spojit i s pravidlem udržování čistoty. Postupně se snažíme zařazovat i další pravidla.

Především pravidlo, jak se k sobě budeme chovat. Pokusím se v dětech vzbudit pocit toho, že jsou kamarádi. Jeden druhého si mají vážit, respektovat se a chovat se k sobě přátelsky. A jelikož máme loutky dvě, nebude problém předvést dětem, jak se k sobě mají chovat. Loutky se mohou držet za ruce, společně si hrát, sedět vedle sebe u stolečku a občas jeden druhého pohladit po tváři. Naším pravidlem se stává „JSME KAMARÁDI“

Místo dospělého jsou tu teď loutky, které jsou dětem o něco blíže a dokáží se více přizpůsobit jejich dětskému chápání. Víme již, že děti se učí především nápodobou. Loutky tak svým způsobem přebírají roli dospělého. A tak se mohou Magdalenka s Tomáškem stát pro děti průvodci osvojování pravidel.

Máme tu další pravidla. Za pomoci loutek se učíme říkat: „prosím, děkuji, dobrý den, nashledanou a promiň.“ Magdalenka s Tomáškem za mnou chodí a o něco mě prosí. Když jim jejich přání splním, poděkují. Vždyť „Kouzelná slovíčka, otvírají srdíčka.“ Naše další pravidlo, které by si z chování loutek měly děti odvodit.

A jak docílíme toho, aby si děti pomáhaly? Vždyť i Magdalenka s Tomáškem si pomáhají. Občas se stane, že Magdalenka neví, kde co najde, a tak jí Tomášek pomůže.

Může však o pomoc požádat i někoho z dětí. Tak se můžeme přesvědčit, zda-li si děti pamatují, kde co najdou. Vytvořili jsme pravidlo: „Pomáháme si.“

Je dobré, dohodnout se s dětmi na nějakém znamení, které bude znamenat změnu činnosti. Zkusíme například zazvonit na zvoneček. Magdalenka i Tomášek si přestávají hrát a dívají se směrem ke mně. Nebaví se, jsou připraveni mi naslouchat. A tak může vzniknout další pravidlo: „Vzájemně si nasloucháme.“

Děti si každé ráno volně hrají, vytahují nové a nové hračky a každý si hraje s něčím jiným. Je tedy potřeba, naučit se hračky také uklízet tam, kam patří. Abychom, až si opět budeme hrát, našli hračku tam, kde jsme si ji brali. Magdalenka i Tomášek jdou i v tomto případě samozřejmě příkladem. Když zazvoním na zvoneček, počkám, až se všichni utiší a budou mi naslouchat. Sdělují dětem, že již musíme začít uklízet. Magdalenka s Tomáškem uklízejí hračky tam, odkud si je půjčili. Objevujeme tak společně nové pravidlo: „Věci vracíme na své místo.“

Pravidla jsou součástí dobré spolupráce mezi učitelkou a dětmi i mezi dětmi samotnými. Vymyšlení, osvojování i dodržování pravidel se stává během na dlouhou trať. Postupně se snažíme připisovat pravidla, na kterých se s dětmi, ale také s rodiči, domluvíme. Loutky nám v tomto případě mohou být opravdu úžasným pomocníkem. Loutka, která pravidla dodržuje, se stává pro dítě vzorem. A můžete mi věřit, že když loutky za něco pochválím, přijdou děti na to, co je správné. Chválu chce přeci slyšet každý. Další možností je, že loutky udělají něco špatně a potřebují poradit od dětí, jak by se to dalo udělat správně. Třeba Magdalenka bouchla Tomáška, protože jí nechtěl půjčit stavebnici. Děti mohou pomoci loutkám vyřešit jejich konflikt a tím si vlastně samy trénují, jak se zachovat v konfliktní situaci.

Pro děti je velice důležité, aby loutky dávaly najevo své emoce a mluvily o nich. To, že se Magdalenka zlobí na Tomáška je pro děti informací, že zlobit se na někoho je normální a i ony mají právo se na někoho zlobit. Neměly by však svou zlost dávat najevo nepřijatelným způsobem – třeba tím, že druhého uhodí...

2.5.3 Poznávání kulturních tradic jiných národů

Je všeobecně známo, že děti v předškolním věku přijímají odlišnost snadno a pozitivně. Pokud máme ve třídě děti různých kultur či dokonce jinojazyčné, je velmi důležité, představit českým dětem odlišnou kulturu jiného národa. Vhodně zvoleným multikulturním programem můžeme u dětí upevňovat žádoucí postoje tak, aby děti postupně přijímaly odlišnost jako zcela normální a přirozenou.

V mém programu opět figurují loutky. Velmi se mi proto hodí, že loutky jsou každá jiné národnosti. Tomášek představuje Evropana. Je bílé pleti s hnědými vlásky a české národnosti, stejně jako děti v naší mateřské škole. Zato Magdalenska má černé vlasy spletené do copánků, tmavé uhrančivé oči a čokoládovou pleť. Není divu, má představovat Afričanku.

Nejprve zaměřuji svou pozornost na Českou republiku. Ukážu dětem Tomáška a zeptám se jich, v čem se od nás všech liší? A jelikož je ze stejné země jako my, určitě se příliš rozdílů nenajde. Zaměříme se na sebe. Budeme si říkat, v čem se od sebe lišíme my. Povíme si o barvě očí, vlasů, o velikosti každého z nás. Každý je něčím zvláštní, a přesto bydlíme v jednom městě a chodíme do stejné mateřské školy, třídy a všichni jsme kamarádi. Na každém se dá nalézt něco pěkného. Něco, čeho si vážíme nejen na sobě. Všichni by se měli mít rádi takový, jací jsou. Na zevnějšku nezáleží, protože s barvou očí, kůže i vlasů jsme se narodili a už se s tím nic nedá udělat. Jediné, co můžeme skutečně ovlivnit, je naše chování.

HRY:

- můžeme si zahrát hru, při které se děti budou řadit vedle sebe podle výšky, dělat skupinky podle barvy očí či délky vlasů.

- dobrá je také hra: „Mám rád všechny děti v tomhle kruhu, ale nejradši mám ty, co mají na sobě.....“

- můžeme využít i obyčejného klubíčka, říkat si při jeho posílání hezké věci, až se nám podaří vytvořit pavučinu přátelství.

- *můžeme nakreslit samy sebe, obkreslit kamaráda na arch balícího papíru, vybarvit se a pak porovnávat jednotlivé postavy.*

Ukážu dětem loutku Magdalenky. Už na první pohled je úplně jiná, než ostatní děti. Opět se proto zeptám dětí, čím se Magdalena od nás liší. Povím dětem, že pochází z Afriky a společně si přečteme o místě, kde žije se svou rodinou. Tím se všichni přiblížíme více jejímu světu. Přesto, že má jinou barvu kůže, zjišťujeme, že má ráda stejné hračky či stejná jídla.

Můžu děti „zavést“ do Afriky pomocí obrázkových knih a atlasů. Můžeme si něco říci i o počasí. V Africe je pořád teplo. Tmavší kůže chrání Magdalenku před spálením. Když budeme na sluníčku delší dobu, naše kůže také pomalu ztmavne. Povíme si něco i o zvířatech, která v Africe žijí. K tomu nám mohou pomoci různé obrazové materiály a encyklopedie.

HRY :

- *„Na africká zvířátka“ děti napodobují různými pohyby a zvuky různá zvířata.*
- *můžeme si s dětmi společně postavit z molitanových kostek obydlí, ve kterém Magdalena v Africe žije.*
- *můžeme si na závěr s dětmi zazpívat písničku: „Kdo jsi kamarád, tak pojď si s námi hrát.“*

2.6 Ověření manuálu v praxi

Manuál jsem si ověřovala v mateřské škole Vyběralova na Černém Mostě, v Praze 9. Mateřská škola se nachází v místě mého bydliště. Má kapacitu 112 dětí a je rozdělena na 4 třídy. Probíhá zde celodenní provoz. Provozní doba mateřské školy je od 6:³⁰ do 17:⁰⁰ hod.. Spontánně si děti hrají od 6:³⁰ do 8:³⁰ a od 14:³⁰ do 17:⁰⁰ hod. Řízená činnost je zařazována podle věku dětí na dobu od deseti minut do padesáti minut, ale veškeré činnosti jsou pedagogem nenásilně řízeny během celého dne.

Celý následující týden jsem navštěvovala červenou třídu, tedy třídu věkově homogenní, kde se nachází děti ve věku od čtyř let. Zapsaných je v této třídě 27 dětí, z toho 13 dívek a 14 chlapců. Každý den jsem měla ve třídě okolo 18 dětí, což byl pro mou následující práci s loutkami skutečně ideální počet. Tuto třídu jsem si vybrala také proto, že ji navštěvují i děti jiné barvy pleti i jiné národnosti. Jedná se o tři vietnamská děvčátka a jednoho rómského chlapce.

Děti sedí v kroužku na koberci a samou zvědavostí ani nedutají a náhle někdo ťuká, děti křičí „*dále*“. A tak vcházím, ale už ne sama.

Přivádím dětem dva nové kamarády, *MAGDALENKU* a *TOMÁŠKA*. Hned na začátku se setkávám s kladným přijetím. A tak mě ani nepřekvapuje, že na moji otázku, zda-li by tu dnes s nimi mohli zůstat, odpovídají všichni jednoznačně ANO.

Magdalenka se trošku stydí, a tak děti prosím, jestli by se nenašel někdo, kdo by si ji vzal k sobě a podržel ji za ruku. Hrobové ticho, je rázem prolomeno. Všichni by se rádi Magdaleny ujali. Magdalenka mi cosi šeptá do ucha, prý by se raději posadila k nějaké holčičce a už má vybráno. Myslím, že je opravdu v těch nejlepších rukách. Tomášek se zdá být docela statečný a hned si vybírá chlapečka, vedle kterého se posadí.

Navrhuji všem dětem společně si zahrát hru „*Na jména*“, při které si děti i s Magdalenkou a Tomáškem snáze zapamatují jména svých nových kamarádů. Jedna důležitá věc nám však pro tuto hru schází → míč. Zajímá mne tedy, jestli děti vědí, kde takový míč ve třídě mají. Bohužel se dozvídám, že děti nemají ani tušení. Paní učitelka už nám ho nese. Do hry se samozřejmě snažím zapojit i Magdalenu s Tomáškem. A dostávám příležitost. Jeden chlapeček totiž míč posílá ke mně. A já hned na to říkám své jméno a posílám míč Magdalence. Ta, se za pomoci své nové kamarádky Elišky ihned zapojuje do hry. Posílá míč Ládíkovi. Opět dostávám míč a posílám ho Tomáškově. Jeho nový kamarád Roman mu pomáhá odkutálet míč směrem na Filipa. Hra pokračuje a míč se kutálí k vietnamské holčičce jménem Hien. A konečně je to tu, posílá míč Tomáškově. Začínám věřit tomu, že děti Tomáška s Magdalenkou začínají brát více jako opravdové kamarády.

Snažím se zjistit, jak se děti dokáží v prostředí mateřské školy a své třídy orientovat. Začínám se ptát. Má první otázka zní, jak se jmenuje místnost, ve které se právě

nacházíme. Děti chvíli přemýšlí, ale odpovídají mi správně „*ložnice*“. Tomášek se chce dětí také na něco zeptat. „*A kde máte hračky?*“, ptá se statečně. „*Ve třídě,*“ odpovídají děti. Děti tam Tomáška chtějí zavést, ale každý by chtěl Tomáška vést. Mám opět možnost vyzkoušet si reakce dětí. Tomášek nahlas vykřikuje „*AU, mě to bolí!*“ Na dětech je vidět, že si uvědomují, že to co dělají, není správné. Děti se přestávají strkat a tlačit jeden přes druhého a snaží se mezi sebou domluvit. Daří se a my můžeme pokračovat v prohlídce celé třídy. Magdalence ukazují kočárky s panenkami, jelikož je o to sama požádala a s Tomáškem běží k velké sbírce autíček. A hned jej zapojují do hry.

Dalším mým zvědavým dotazem je, kde budou děti jíst. Magdalenka i Tomášek už mají svá místa u stolečku. Děti oběma ukazují, kam se posadí, až bude oběd. Vím také, že si v této mateřské škole vždy po jídle poctivě čistí zuby. A tak se dětí ptám, kde si ty zoubky budou moci vyčistit i Magdalenka s Tomáškem. Eliška se Magdaleny hned ujímá a dokonce volá přímo na ni. Ukazuje jí místo, kam si může dát hygienické potřeby. Všichni nabízí Magdalence i Tomáškovu své zubní kartáčky. Mám tudíž možnost dětem vysvětlit, že zubní kartáčky si nepůjčujeme. Kluci ukazují Tomáškovu ručník a hřeben. Při té příležitosti se ho snaží učesat.

Ještě něco by měli Tomášek a Magdalenka vědět a vidět? Děti se shromažďují před výstavkou sněhuláků. Každý se jim snaží ukázat právě toho svého. Procházíme kolem nástěnky s fotografiemi z výletu. Děti si přejí, aby s nimi příště mohli jet i Magdalenka a Tomášek. Napadlo mě zeptat se Magdaleny, jestli se ještě tolik bojí. Její odpověď zní „*NE*“. Magdalenka chce všechny své nové kamarády pohladit. A není opravdu nikdo, kdo by o to nestál.

Nechávám děti hrát. Vše pozoruji z povzdálí. Magdalenka sedí u stolečku a sleduje, jak si děti hrají. Děti se snaží ji do her zapojit. Přinášejí jí různé stavebnice a puzzle na skládání. Zavedly ji do kosmetického koutku a v kuchyňce jí připravují různé dobroty. Slyším, jak se jí ptají, co má nejraději. A pak za ni jiným hlasem odpovídají. Je kouzelné, to všechno pozorovat. Ládík bere Tomáška za ruku a ukazuje mu velká auta. Všímám si skupinky dětí, jak s oběma někam běží. Prý zapoměly málem na to nejdůležitější – ukázat jim, kde je záchod.

Další den přicházím jen s Magdalenkou. Chci vědět, jak děti budou na tuto změnu reagovat. Vysvětluji dětem, že Tomášek přijde o něco později. Je vidět, že především kluky tím uklidňuji. Už se nemohou dočkat, až dorazí.

Mezitím se snažím navodit u dětí téma: „*Cizí země, cizí národnosti*“. Ptám se dětí, jestli je Magdalenka běloška. U všech se setkávám s odpověďmi hnědoška či černoška. Ano děti, Magdalenka je černoška. A myslíte si, že je odtud z České republiky? Opět všichni jednohlasně odpoví „*NE*“. A víte, kde se narodila? V Africe. Vzbuzuji v dětech velkou zvědavost. Není divu, že dojde i na otázky typu A proč je teď tady“? Děti mají velký zájem se o Magdalence něco více dozvědět. Povídáme si proto o její rodině, kdo je její maminka a kdo tatínek. Zapojuji i babičku s dědečkem, kteří v Africe zůstali a už se na Magdalenku moc těší. O prázdninách za nimi pojedou.

Toto téma pomalu převádím na zvířátka, která žijí v této zemi a se kterými se Magdalenka mohla v Africe setkat. Povídáme si o hadech. Magdalenka dětem vypráví, že se k nim domů občas nějaký ten had zatoulá. Využívám i obrazového materiálu. Magdalenka přináší dětem knížku – Encyklopedii pro nejmenší a ukazuje dětem antilopy, lvy, zebry, žirafy a opice. Zjišťuji, že některé děti tato zvířata ještě nikdy neviděla.

Vyprávění se pokouším proložit pohybem. Hrajeme proto společně hru na africká zvířátka. Vyzkouším si tak s pomocí Magdaleny, zda-li děti pozorně poslouchaly. Magdalenka čaruje a pozorně se dívá, jak děti zvířátka předvádějí. Vytvářím prostor i pro dechové cvičení. Jaké zvuky zvířátka vydávají?

Pro zklidnění navozuji atmosféru africké noci, kdy je slyšet jen vítr ve větvích stromů, sem tam nějaké to praskání, šustění a noční ptáci. A jelikož se to může zdát strašidelné, učíme s Magdalenkou děti písničku, kterou ji vždy před spaním zpívala babička. Jedná se o krátkou písničku, obsahující jen pár slov. Děti se písničky ihned chytají, zvládají rytmus i melodii:

Wasajabi – owasiju

Wasajabi – owasiju

Wasá – jabi

Wasá – jabi

Owá – sijú

Owá – sijú

Děti pak na oplátku naučí svou novou kamarádku písničku českou. Vybírají písničku „*Kočka leze dírou*“. Nejprve ji celý text odzpívají a Magdalenka tiše poslouchá. Poté se k nim přidává a zpívají všichni společně.

Děti, neslyšíte něco? Že by už dorazil Tomášek? A opravdu. Děti se utíkají podívat na chodbu a na lavičce už sedí Tomášek. Všechny děti ho touží pozdravit. Společně mu sdělují, co všechno dneska zažily a dělaly. Magdalenka Tomáška hladí a dává tím podnět i ostatním dětem.

Dnes ráno jsme dorazili do školky jako první. Postupně se k nám přidávají i ostatní děti. Tomášek si s klukama staví hrad z kostek a Magdalenka je právě v kosmetickém salonu. Mezi děti tak skutečně zapadají. Dokonce děti přímo na loutky volají jmény. A tak se mi občas podaří zaslechnout: „*Magdalenko, či Tomášku*“. Děti samy navrhují zahrát si *KOLO, KOLO MLÝNSKÝ*. A loutky nesmí chybět.

Před svačinkou se společně díváme na pořad pro děti v televizi „*Kouzelná školka*“. Slyším, jak Eliška vypráví Magdalence, co všechno dnes uvidí a co se jí určitě bude líbit. Tomášek má svou židličku a Mireček ho z jedné strany drží za ruku. Je to opravdu krásný pohled.

Snažím se u dětí posílit prosociální chování ve vztahu k druhému v dětské herní skupině. U některých dětí během tohoto týdne nastal malý problém. Nechtěly se loutek za žádnou cenu vzdát, chtěly si své nové kamarády přivlastnit jen pro sebe. Situaci proto řeším skupinovou pohybovou hrou „*Na šáteček*“. Důležité je, aby se vystřídal všechny děti. Držíme se za ruce, stojíme v kroužku. Jedno dítě stojí uprostřed a drží v ruce šátek. Chodíme dokola a přitom zpíváme písničku:

**„Mám šáteček mám, komu já ho dám.
Žádnému jinému, než-li mému milému,
tomu já ho dám.“**

Ten, který stojí uprostřed, rozloží šáteček před toho, koho si vybral. Oba kleknou na šátek a pohladí se po tváři. Vymění se a hra pokračuje. Je vidět, že tuto hru děti opakují často. Jsou k sobě laskavé a nezapomínají do hry zapojit ani své dva nové kamarády. A když si

Anetka vybírá Magdalenku, Eliška se jí ochotně ujímá a chodí s ní v kroužku. Magdalenka si vybírá Tomáška. Děti loutky skutečně berou jako opravdové kamarády.

Na Magdalence je vidět, že se jí stýská po domově. S dětmi pro ni máme přichystané velké překvapení. Kreslíme jí obrázky. Někdo kreslí zvířátka a někdo si zkouší představit, jak asi vypadá Magdalenky domek v Africe. Jiní kreslí africká sluníčka či Magdalenku samotnou. Kdosi jí nakreslí dokonce tučňáka.

Na poslední den si nechávám pravidla. Pokouším se zjistit, jak na tom děti s dodržováním pravidel ve třídě vlastně jsou. Již na začátku týdne jsem do rukou dostala pravidla soužití ve třídě mateřské školy, stanovená postupně od měsíce září. Paní učitelka je postupně doplňuje podle přání a návrhů samotných dětí. Tato pravidla jsou:

1. *Ve třídě, v šatně ani na chodbách neběháme, abychom neublížili sobě ani ostatním dětem.*
2. *Ve třídě, v šatně ani na chodbách nekřičíme, abychom šetřili své zdraví i zdraví ostatních dětí.*
3. *Spory mezi sebou neřešíme rukama, ale slovně a přátelskou dohodou.*
4. *Pokud samy na něco nestačíme, požádáme o pomoc nejprve dva kamarády a teprve potom dospělou osobu, učíme se tak samostatnosti a pomáhat si navzájem.*
5. *Neničíme úmyslně kamarádovi hru ani práci, vážíme si všeho, co jiní vytvoří.*
6. *Umíme vyhrávat, ale také prohrávat, nepovyšujeme se nad ostatní.*
7. *Nemluvíme hrubě a hrubě se nechováme.*
8. *Nebereme si nic, co nám nepatří.*

Během celého dne si zkuším ověřit hned tři pravidla. Tomášek křičí a běhá po chodbě, s tímto chováním pokračuje i ve třídě. Děti se nejprve diví, cože se to děje. Po chvíli k němu jedna holčička, hrající si u stolečku, promlouvá: „*Nekřič, to my nemáme!*“ Nabízí mu hru, která ji do teď zabavovala. Tomášek souhlasí a přidává se.

Magdalenka s Tomáškem se hádají a strkají jeden do druhého. Oba si chtějí hrát s tou samou hračkou. Děti nejprve jen přihlížejí, ale pár statečných kluků v čele s Filípem,

se je rozhodne od sebe rozdělit. Je zajímavé sledovat, jak si dovedou poradit. Nakonec každému z nich dávají do ruky jinou hračku.

Na závěr dnešního odpoledne uklízíme společně hračky tam, kam patří. Ještě se stane, že se Magdalenka či Tomášek spletou a nějakou tu hračku neuloží správně. Nevadí, děti to za ně napraví. Děti si přitom říkají krátkou básničku:

**„Já jsem malý pořádníček,
vím, kam patří malý míček.
Medvěda i stavebnici,
uložím vždy na polici.“**

Z celého týdne mám pocit, jako by Magdalenka s Tomáškem tam chodili odjakživa. Utvrzuje mě to v myšlence, že má práce na téma loutka v mateřské škole má skutečný smysl.

3. Závěry výzkumu

Závěry výzkumu ukazují, že z 29 dotázaných učitelek více jak polovina užívá loutku jako prostředek komunikace mezi dítětem a učitelkou, čímž se mi má hypotéza č.1 nepotvrdila. Celých 72% dotázaných učitelek uvádí, že děti mají svou oblíbenou loutku, se kterou rády komunikují. Na otázku, zda-li dětem hrají učitelky divadlo, odpovědělo 20 z dotázaných učitelek „nepravidelně.“ A další 4 dokonce odpověděly, že divadlo nehrají dětem vůbec. U 18 dotázaných učitelek děti hrají divadlo s loutkami spontánně. V 5 případech si děti s loutkami nehrají vůbec.

Více jak polovina, celých 69%, učitelek odpověděla, že děti mají volný přístup k loutkám. Avšak na otázku, zda-li mají ve třídě paravan či jiný vyhrazený prostor pro hraní loutkového divadla, odpovědělo 66%, že nikoli. Ve většině případů jako důvod uvádí nedostatek prostoru ve třídě.

Profesionální loutkové divadlo mají děti možnost během školního roku vidět v 10 případech více jak šestkrát, čímž se moje hypotéza č.2 potvrzuje.

14 z dotázaných učitelek si myslí, že jsou loutky využívány v mateřských školách přiměřeně. 9 z dotázaných se dokonce domnívá, že jsou využívány dostatečně. Tím se mi potvrzuje má další hypotéza č.3.

Hypotéza č.4 se mi potvrdila při mém programu s vlastnoručně ušitými loutkami v mateřské škole.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo navrhnout možnosti použití loutek při vzdělávání předškolních dětí v současné mateřské škole a ukázat tak, že loutka může být pro děti nejen vhodným výchovným prostředkem, ale také průvodcem a přítelem, při cestě za novým poznáním.

Dříve, než-li jsem mohla přikročit k části praktické, musela jsem se zabývat teoriemi, které pojednávají o historii užití loutek v mateřských školách. Zaměřila jsem se na porovnání užití loutek v minulosti s jejich využíváním v současnosti. Dospěla jsem tak k závěru, že práce s loutkami se postupem času stává jen doplňkovou činností a loutky jsou v současné době využívány jen minimálně. Především ke komunikaci s dětmi na začátku školního roku.

V mateřských školách se často objevují loutky kupované a esteticky nevyhovující. Zaměřila jsem se tak více na estetickou podobu loutky. Snažila jsem se nastínit výhody loutek vlastnoručně vyrobených či ušitých. Výhody jsem si sama potvrdila ušitím dvou loutek. Následnou návštěvou v mateřské škole jsem si měla možnost vyzkoušet, že pracovat se dvěma loutkami není nic lehkého. Zjistila jsem však, že děti s loutkou snáze naváží kontakt a snadno a rychle se dokáží přizpůsobit nastalé situaci. Loutka se tak stává prostředníkem mezi učitelkou a dítětem.

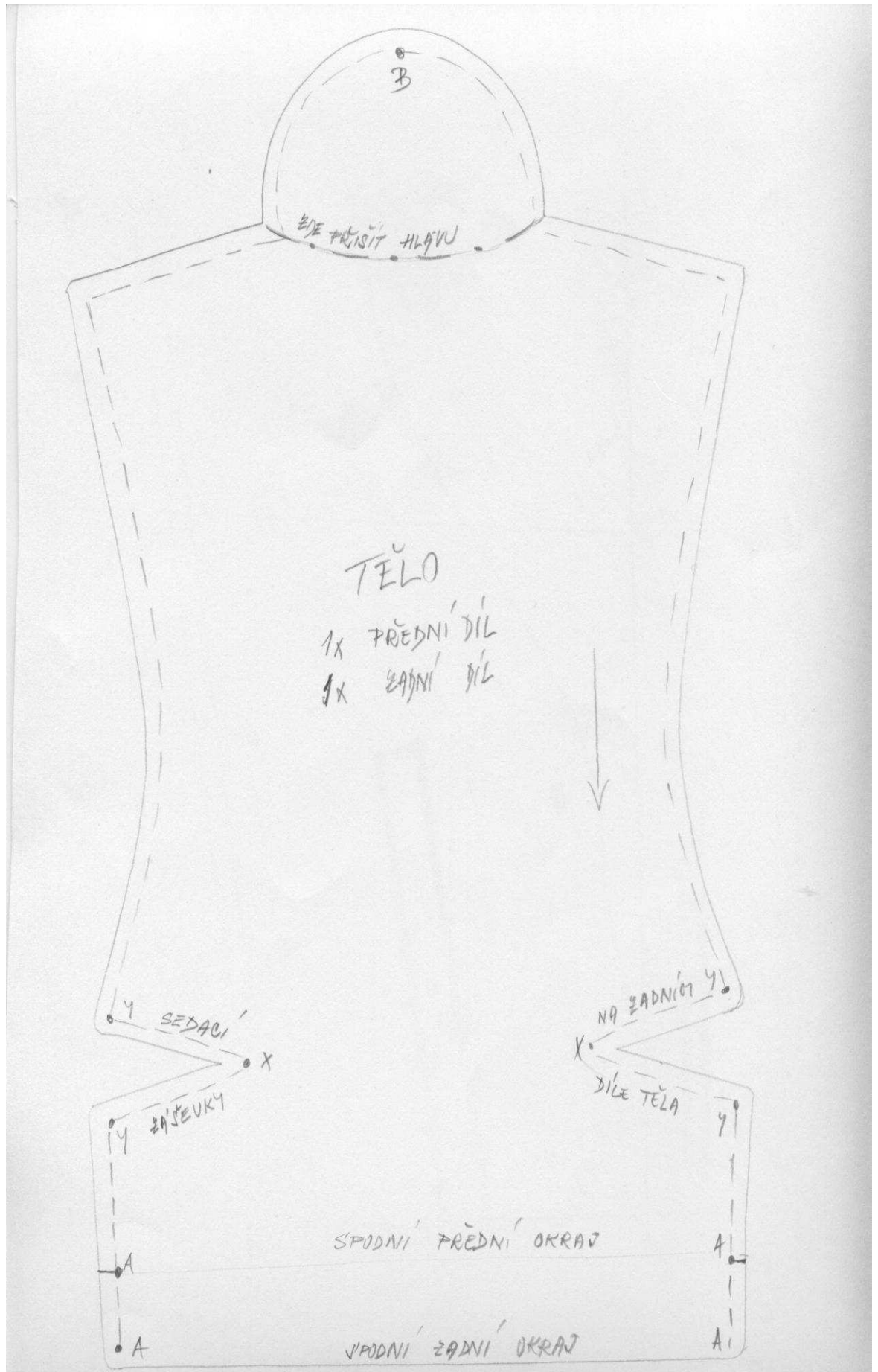
Zjistila jsem, že loutka je velkým pomocníkem nejen při adaptaci dítěte do mateřské školy, ale i v případě, že jsou to právě loutky, které potřebujeme začlenit mezi skupinku dětí. Ověřila jsem si, že děti snáze dodržují pravidla třídy, pokud za jejich dodržováním stojí loutky samotné. Tím, že jsem jednu z loutek ušila jiné barvy pleti, jsem vytvořila příležitost pochopit odlišnosti kultur jiných národů.

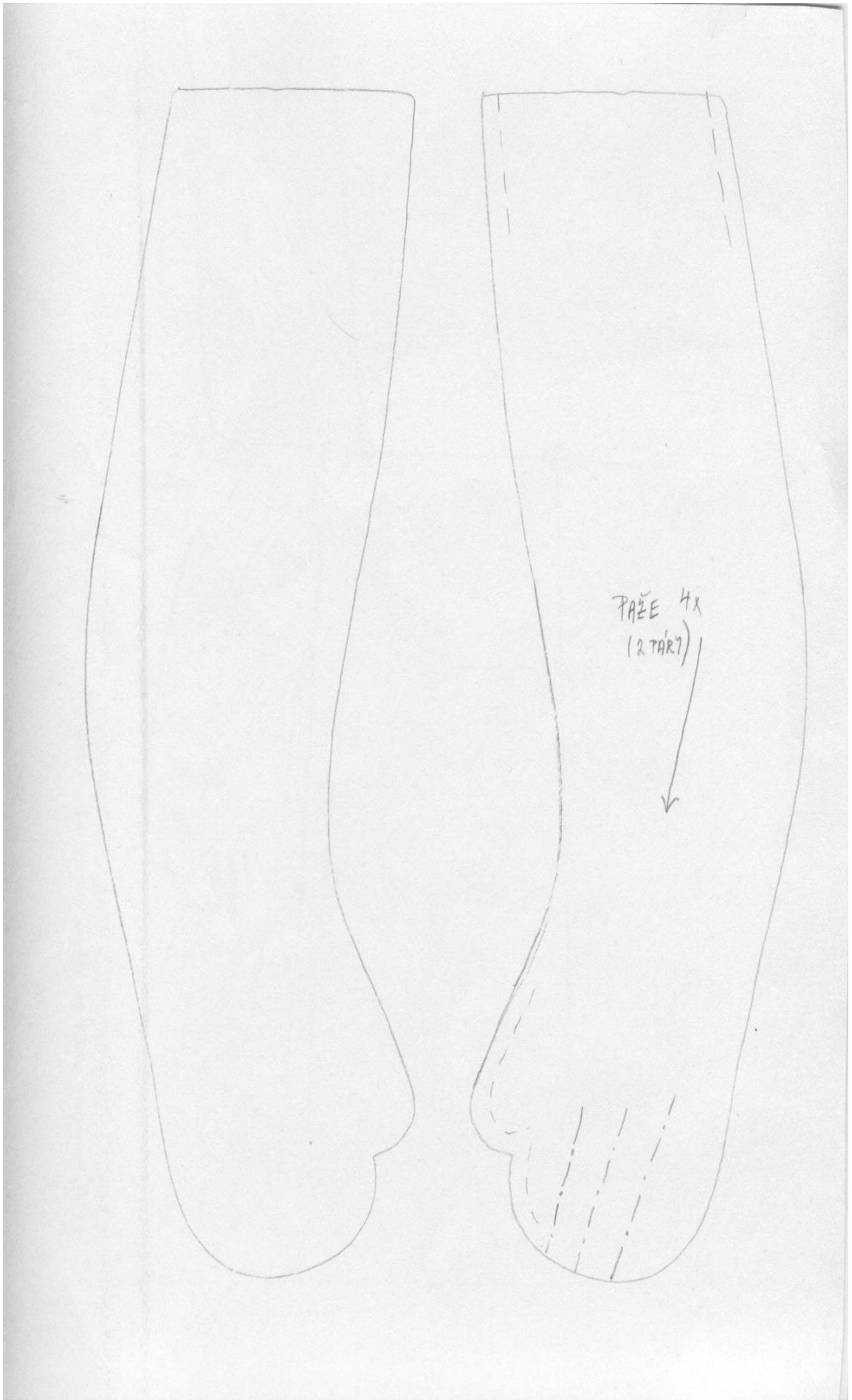
Během psaní této práce jsem dospěla k názoru, že loutky by měly být součástí procesu vzdělávání dětí v každé mateřské škole. Snad se díky mé bakalářské práci pohled na loutku jen jako příležitostné zpestření dne v mateřské škole změní a loutka začne být při práci s dětmi více využívána.

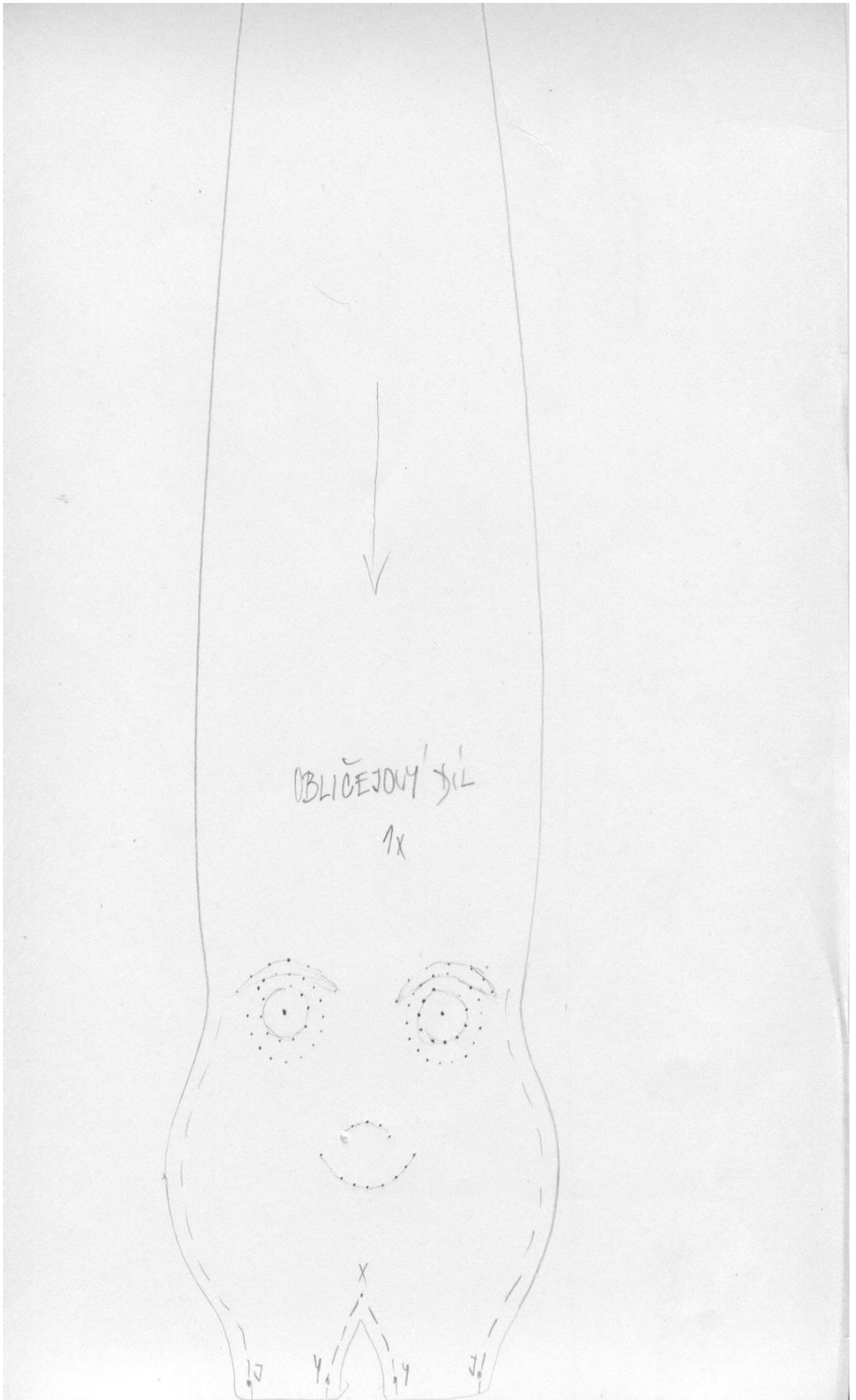
Seznam použité literatury:

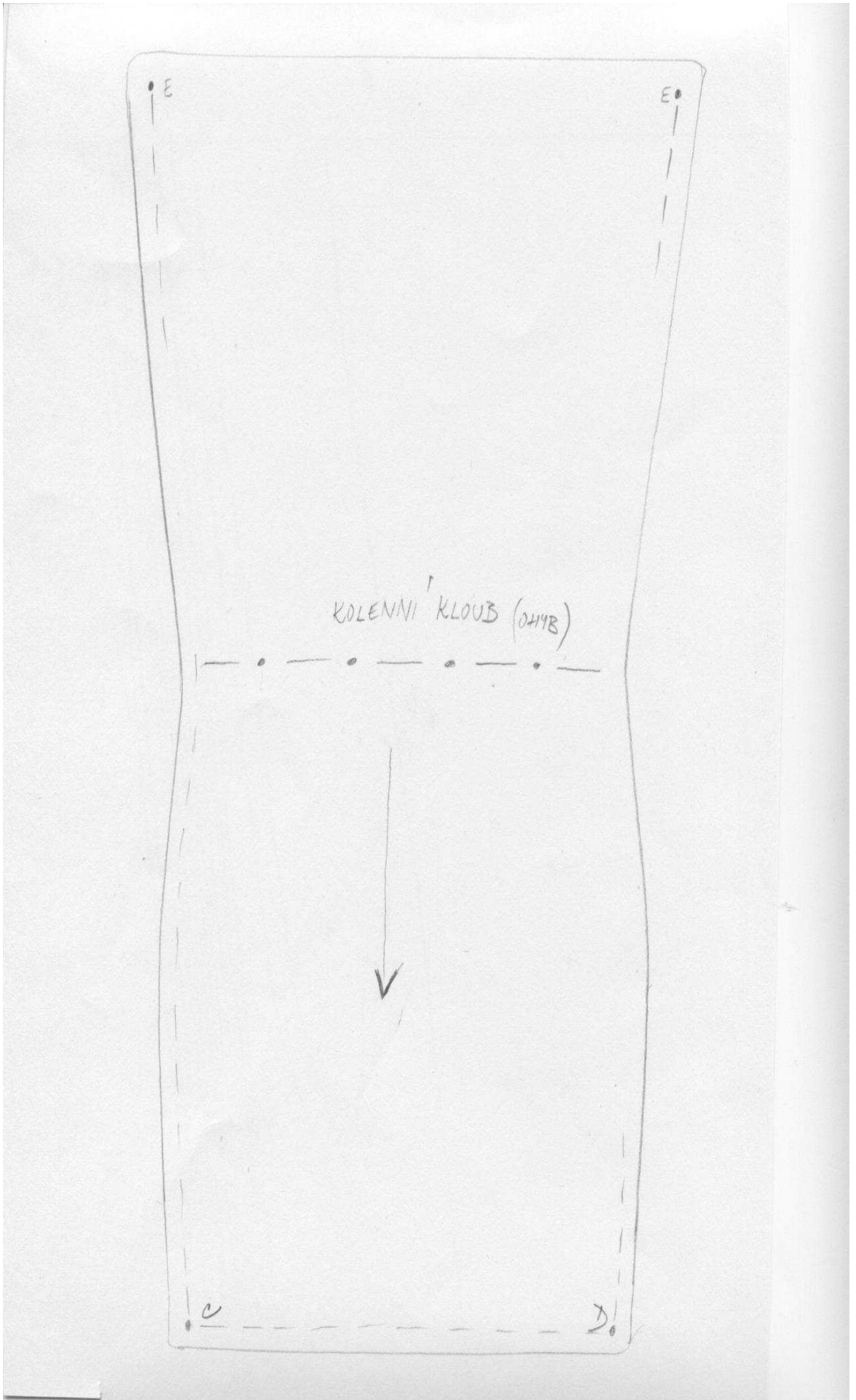
- **Bečvářová, I.:** *Pracovní listy z dramatické výchovy.* **SVIS MŠMT, Prachatice 2004**
- **Caiatiová, M., Delačová, S., Müllerová, A.:** *Volná hra.* **Portál, Praha 1995**
- **Kol. autorů:** *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.* **TAURIS, Praha 2006**
- **Leština, V.:** *Hrajeme si loutkové divadlo.* **Portál, Praha 1995**
- **Niesel, R., Griebel, W.:** *Poprvé v mateřské škole.* **Portál, Praha 2005**
- **Rödl, O. a kol.:** *Loutkové divadlo.* **SPN, Praha 1976**
- **Smutná, M.:** *Loutkové divadlo v mateřské škole.* **SPN, Praha 1962**
- **Švec, J. a kol.:** *Praktikum loutkového divadla.* **SPN, Praha 1978**
- **Děti jako já.** In: *Informatorium 3-8, č.5, r.2006, str.9*

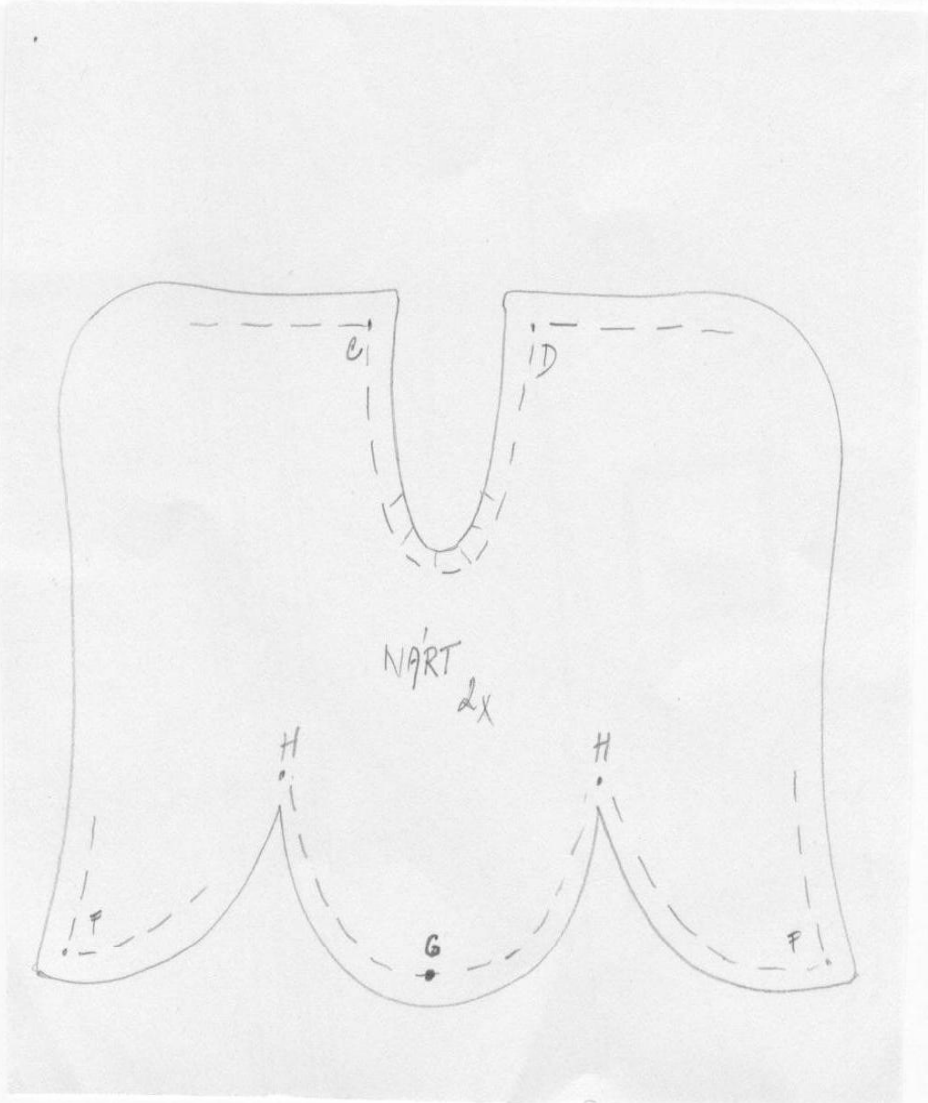
Příloha č.1 - zmenšený stříh loutky

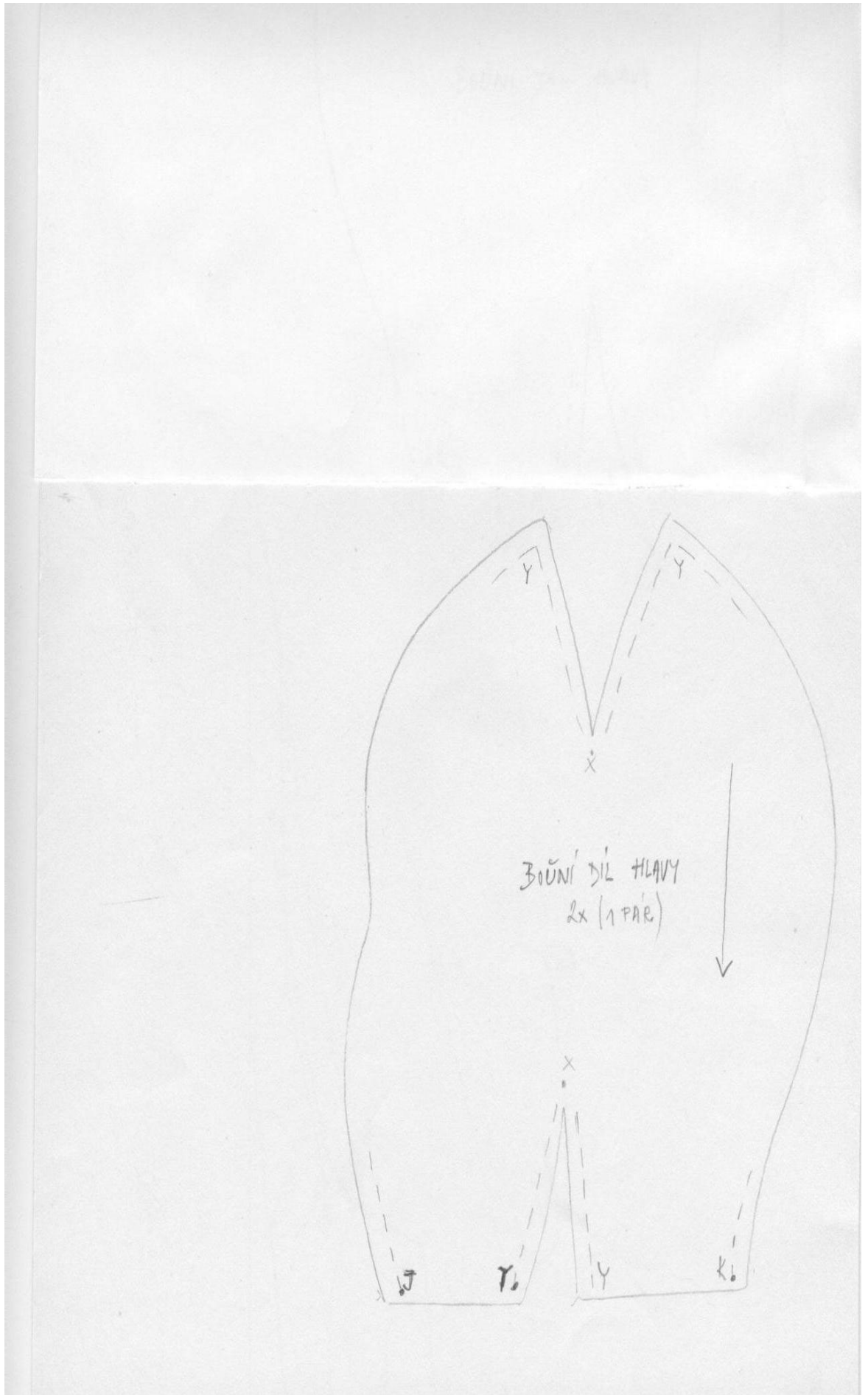

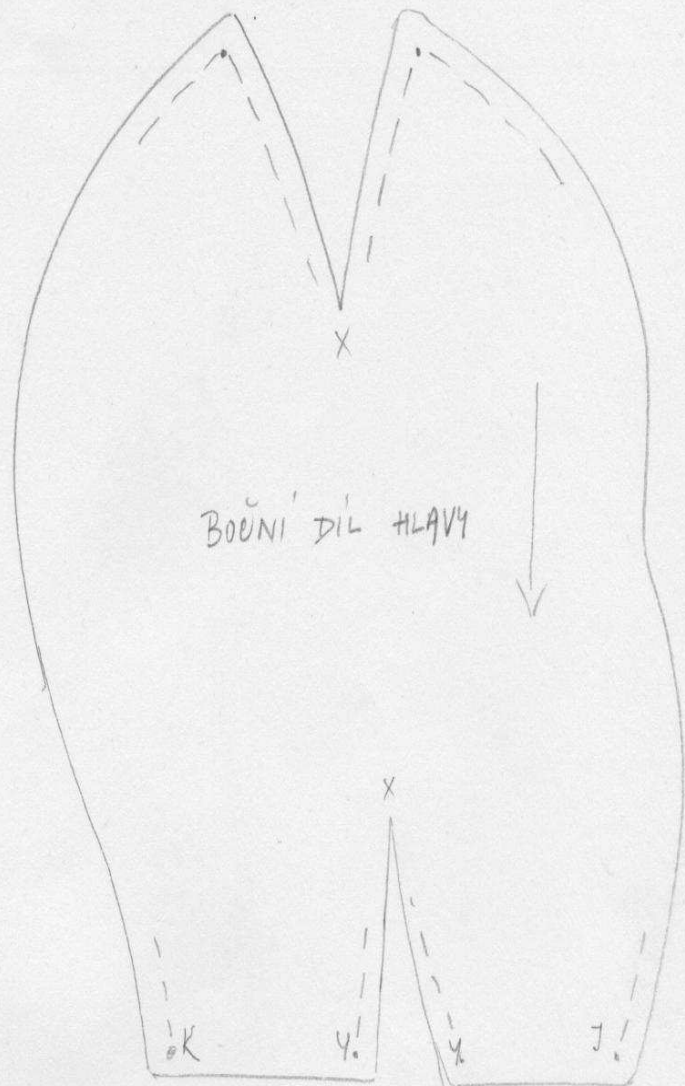

Příloha č.2 - fotografie loutek

Příloha č.3 - obrázky od dětí pro Magdalenku

